

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Dánská autonomní území
Tomáš Homolka

Plzeň 2022

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Studijní program Politologie
Studijní obor Mezinárodní vztahy – teritoriální studia

Bakalářská práce

Dánská autonomní území
Tomáš Homolka

Vedoucí práce:

PhDr. David Šanc, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2022

.....

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu své bakalářské práce PhDr. Davidu Šancovi, Ph.D. za jeho odborné vedení práce. Dále za cenné rady, ochotu, čas a vstřícnost při konzultacích.

Obsah

1 Úvod	6
2 Historický vývoj statutu	9
2.1 Grónsko	9
2.1.1 Vojenské aktivity USA v Grónsku	13
2.1.2 Americký zájem o koupi Grónska	16
2.2 Faerské ostrovy	18
3 Současný stav autonomie a možné změny	22
3.1 Grónsko	22
3.2 Faerské ostrovy	28
4 Vývoj stranického systému a postoje politických stran ke statutu území	34
4.1 Grónsko	34
4.2 Faerské ostrovy	41
5 Závěr.....	47
6 Seznam použité literatury.....	51
7 Resumé	57
8 Seznam příloh.....	58

1 Úvod

Grónsko a Faerské ostrovy jsou součástí Dánského království. V průběhu 20. století však oba celky získaly autonomii a rozšířily si tak své rozhodovací pravomoci v mnoha oblastech. Obě území mají svůj vlastní parlament, vlajku a na rozdíl od Dánska nejsou v Evropské unii. Oba autonomní celky jsou rovněž zastoupeny dvěma členy v dánském parlamentu.

Grónsko¹ je největší ostrov světa, nicméně se jedná o území s nejmenší hustotou zalidnění na světě. Je specifické tím, že se geograficky nachází na severoamerickém kontinentu, ale historicky jde o území, které je velmi propojené s Evropou². Nemůžeme opomenout fakt, že právě díky jeho poloze do jeho statutu v průběhu historie zasahovali Američané a nejednou projevíli zájem o jeho odkoupení od Dánska. Dosavadní statut Grónska je založen na zákonech o samosprávě z let 1979 a 2009, které výrazně rozšířily pravomoci grónského parlamentu téměř ve všech oblastech. Zákon z roku 2009 dokonce umožnil Gróňanům, aby si o případné nezávislosti rozhodli sami. Mnoho obyvatel Grónska si přeje nezávislost, za účelem zbavení se dánského vlivu. Otázka nezávislosti je tak v Grónsku jedním z hlavních předmětů politických debat. Faerské ostrovy, nacházející se v severním Atlantiku na sever od Velké Británie³, si svou autonomii získaly po druhé světové válce v roce 1948. Během druhé světové války totiž výrazně posílilo tamní národní cítění z důvodu odloučení od Dánska a britské okupace. V roce 2005 došlo k ještě většímu posílení pravomocí faerského parlamentu, konkrétně v oblasti zahraniční politiky.

Cílem této bakalářské práce je charakterizovat současný status Grónska a Faerských ostrovů a na základě jeho analýzy identifikovat hlavní ekonomické, politické a společenské faktory, které významně ovlivňují debatu o potenciálním přechodu k nezávislosti. Rovněž jsem si stanovil tři výzkumné otázky. Za první, jaké události měly zásadní vliv na posilování autonomie obou celků? Za druhé,

---

¹ Viz příloha č. 1.

² Viz příloha č. 2.

³ Viz příloha č. 3.

jaký postoj k posilování autonomie či otázce nezávislosti v průběhu času zastávaly relevantní politické strany? Za třetí, jaká je pozice autonomních oblastí v mezinárodních vztazích?

V první kapitole bakalářské práce se budu věnovat samotnému historickému vývoji statutu, kdy se budu snažit přiblížit klíčové historické události, jež měly výrazný vliv na posilování autonomie nebo určitým způsobem formovaly politicko-geografickou povahu těchto oblastí. Budu v ní také pojednávat o působení Spojených států amerických v Grónsku. Spojené státy v minulosti již několikrát projevíly zájem o koupi Grónska a během druhé světové války bylo Grónsko pod americkou správou. Američané v Grónsku založili nespočet vojenských základů na základě zákona o obraně Grónska z roku 1941, který byl podepsán Spojenými státy a dánským velvyslancem ve Washingtonu Henrikem Kauffmannem. Díky geografické poloze Grónska je vztah s USA velmi intenzivní a hraje velkou roli jak v jeho historii, tak v současnosti. Následující kapitola se zabývá současným stavem autonomie daných území a klíčovými faktory, které ovlivňují potenciální přechod k nezávislosti. Jsou zde představeny a analyzovány zákony, na kterých je postaven autonomní status Grónska a Faerských ostrovů. Je v ní rovněž rozebírán stoupající čínský vliv v Grónsku. Závěrečná kapitola se věnuje představení relevantních politických stran a rozboru jejich postojů v otázce nezávislosti. Důraz je kladen také na analýzu volebních výsledků do parlamentů dánských teritorií v průběhu let. Díky tomu můžeme pozorovat, jak se měnily preference obyvatel nejen v otázce posilování autonomie. Kapitola dále pojednává o problematice nacionalismu v rámci obou území a o tom, jak se k myšlence nezávislosti v průzkumech vyjádřili obyvatelé.

Při psaní bakalářské práce jsem pracoval převážně s články z odborných časopisů, odbornými knihami, internetovými zdroji a oficiálními dokumenty. Pro vyhledávání článků z odborných časopisů jsem využíval především elektronické databáze Jstor, Ebsco a Sage. Ústředním českým zdrojem použitým k vypracování práce byla kniha Faerské ostrovy od Juraje Červenky, jež mapuje historii Faerských ostrovů od jejich prvního osídlení, až do začátku 21. století. Zároveň se

jedná o vůbec první česky psanou knihu, která rozebírá historii Faerských ostrovů (Červenka 2015: 9). V knize jsou popsány klíčové milníky v rámci faerské autonomie. Co se týká Grónska, tak zde byla jedním z hlavních zdrojů kniha od Axela Sørenseny s názvem Denmark-Greenland in the twentieth Century. Tato publikace detailně pojednává o vývoji grónské autonomie a vztazích s Dánskem v průběhu 20. století.

2 Historický vývoj statutu

2.1 Grónsko

Tradičně bývá za počátek grónské historie považován příchod Inuitů do severních částí Grónska v letech přibližně 2500 před naším letopočtem (Sørensen 2006: 11). Ti přicházeli především z arktických ostrovů Severní Ameriky a byli schopni přizpůsobit se extrémním podmínkám, které zde panovaly (Eidemiller-Geht 2021: 120).

V 10. století se v Grónsku usadili norští Vikingové vedení Erikem Rudým, jenž bývá označován za objevitele tohoto ostrova. V průběhu času poté Vikingové na ostrově vytvářeli kolonie (Eidemiller-Geht 2021: 120). Tyto kolonie byly nezávislé až do roku 1261, kdy osadníci v Grónsku souhlasili s tím, že se podřídí Norské koruně. To znamená, že od dob kolonialismu norských Vikingů bylo Grónsko společně s Islandem a Faerskými ostrovy norským územím. To platilo až do roku 1380, kdy utvořilo Dánsko s Norskem personální unii s vedoucí rolí Dánska. Grónsko, Faerské ostrovy a Island se staly majetkem Dánské koruny (Sørensen 2006: 11; Kočí-Baar 2021: 192). Všechny kolonie však do 15. století zanikly. Nejpravděpodobnějším důvodem zániku kolonií byly velmi nehostinné podmínky pro život. Poté, co Vikingové ostrov opustili, docházelo k příchodů Inuitů do jižních oblastí ostrova. Od 15. století směřovaly do Grónska pouze krátkodobé expedice například z Islandu, Dánska a Portugalska. Pokud bychom tedy měli určit, kdy začalo docházet k dánské rekolonizaci a šíření vlivu, jednalo by se o období až od první poloviny 18. století (Eidemiller-Geht 2021: 120).

K obnovení koloniálních snah došlo v roce 1721, kdy ke břehům Grónska doplul dánsko-norský misionář Hans Egede. Grónsko již bylo součástí Dánsko-norského království, kam patřily i Faerské ostrovy (Sørensen 2006: 11). Od tohoto roku mělo Grónsko status dánské obchodní kolonie (Hovgaard-Ackrén 2017: 73). Dánští kolonizátoři začali šířit křesťanství mezi Inuity a zakládali různé obchodní společnosti (Sørensen 2006: 11). V roce 1774 došlo k založení Královské grónské obchodní společnosti. Následkem toho si dánská vláda začala nárokovat plný

monopol na obchod s Grónskem, a to se z nařízení dánského parlamentu uzavřelo okolním státům. Tato státem řízená organizace byla zodpovědná za správu ostrova a řízení obchodu s Dánsko-norským královstvím (Kočí-Baar 2021: 193). K přelomu došlo v roce 1814, kdy se následkem napoleonských válek a podepsáním Kielské mírové smlouvy rozpadá Dánsko-norské království. Došlo k postoupení Norska Švédsku a Dánsku bylo ponecháno Grónsko, Faerské ostrovy a Island (Ašenbryl 2008; Sørensen 2006: 12). V průběhu 19. století začalo v politické struktuře ostrova docházet ke změnám, které znatelně ovlivnily životní styl místního obyvatelstva. Postupně se rozběhl proces posilování místních komunit – byly vytvořeny první orgány lokální samosprávy (Eidemiller-Geht 2021: 120). Konkrétně se jednalo o vznik lokálních shromáždění, která dala zvoleným Gróňanům možnost podílet se na místní samosprávě (Sørensen 2006: 13). Během 19. století se přispívalo k rozvoji starých a vytváření nových ekonomických sektorů. Tyto změny se soustředily zejména na obchodní průmysl, jehož příjem se ustálil v polovině 19. století. Podstatná část těchto příjmů byla použita pro potřeby Grónska, což umožnilo zvýšení nákupních cen a diverzifikaci sortimentu výrobků. Na druhou stranu to znamenalo posílení vazby na Dánsko (Eidemiller-Geht 2021: 120).

Od počátku 20. století až do roku 1912 můžeme hovořit o poměrně významných reformách. Dánský parlament schválil první zákony týkající se Grónska. Vznikly dvě provinční rady, jedna zastupující sever a druhá jih západního pobřeží⁴. Dále také 62 obecních rad. Tyto kroky měly zajistit větší míru participace Gróňanů na rozhodování v otázkách, které se jich přímo týkaly. Napomohl tomu také zákon z roku 1908, jež oddělil obchod od administrativy. Královská grónská obchodní společnost již nebyla zodpovědná za správu grónského území, ale pouze za obchodní záležitosti. Jak bylo zmíněno výše, správu grónského území měly do jisté míry ve svých pravomocích provinční rady (Sørensen 2006: 20). Nastolovat agendu mohla jak dánská vláda, tak grónská administrativa. Nicméně provinční rady měly pouze poradní funkci. Dánská vláda

---

⁴ Viz příloha č. 4.

neměla jakoukoliv povinnost provinčním radám naslouchat předtím, než došlo ke schválení určitého zákona pro Grónsko. S postupným nárůstem významu provinčních rad však obvykle dánská vláda s radami zákony konzultovala (Sørensen 2006: 29).

Po vypuknutí druhé světové války došlo k výrazným změnám v otázce grónského území. Dánsko bylo okupováno nacistickým Německem a nemohlo tedy Grónsko žádným způsobem spravovat. Grónsko se tak dostalo pod ochranu USA. Spojené státy uzavřely v roce 1941 s dánským velvyslancem ve Washingtonu Henrikem Kauffmannem bilaterální obrannou dohodu, na základě které Američané postavili v Grónsku několik vojenských zařízení. Grónsko bylo nakonec navráceno zpět Dánsku v roce 1945. O vlivu Spojených států v Grónsku se budu podrobněji zabývat v následující podkapitole. Po druhé světové válce již bylo zřejmé, že koloniální status Grónska je neudržitelný, jelikož se Dánsko ocitlo pod tlakem OSN (Kočí-Baar 2021: 193). Prvním krokem ke změně statutu bylo zrušení monopolu Královské grónské obchodní společnosti v roce 1951 (Rasmussen 2021). Jedním z důvodů začlenění Grónska do Dánského království bylo, že OSN požadovala po Dánsku zasílání ročních zpráv ohledně pokroku k dosažení autonomie Grónska a Faerských ostrovů. Dánsko však rovněž nechtělo být viděno ve světě jako koloniální mocnost a rozhodlo se začlenit Grónsko a Faerské ostrovy do svého království. Došlo k vytvoření nového uspořádání, které se ukotvilo v dánské ústavě z roku 1953 (Kočí-Baar 2021: 193). Grónsko se stalo vnitřní součástí Dánského království a začalo být zastupováno dvěma členy v dánském parlamentu (Archer 2003: 127). V 50. a 60. letech 20. století docházelo k reformám usilujícím o rozvoj místní ekonomiky, transportních systémů a vzdělávacího systému (Kočí-Baar 2021: 193). Dánsko usilovalo o prosazování politik přispívajících k celkové modernizaci Grónska (Søren 2014: 566–567).

70. léta 20. století se nesla ve znamení usilování o větší míru samosprávy. Nejvíce tuto myšlenku prosazoval tehdy nejsilnější grónský politický subjekt – Pokroková strana (Siumut). Tyto snahy vyústily v referendum, které se konalo 17. ledna 1979. Předmětem referenda bylo, zda si občané přejí, aby vešel v platnost

tzv. „Home Rule Act“, tedy zákon, zajišťující vytvoření grónského parlamentu a zavedení autonomního statusu. Grónský parlament by rozhodoval například v oblastech jako jsou školství, zdravotnictví nebo rybolov. V referendu se nakonec ukázalo, že většina obyvatel si posílení grónských pravomocí přeje, když hlasovalo 70 % obyvatel pro zavedení zákona a necelých 26 % proti. Volební účast činila 63 % (Kočí-Baar 2021: 194; Gulløv 1979: 131–132). Zákon vstoupil v platnost dne 1. května 1979 (Sørensen 2006: 151).

Počátek autonomního uspořádání byl komplikovaný a ovlivněný vstupem Dánska do Evropského hospodářského společenství, jelikož bylo členství odhlasováno v dobu, kdy ještě Grónsko tvořilo vnitřní součást Dánska a nedisponovalo autonomií. V roce 1982 proběhlo v Grónsku referendum ohledně grónského setrvání v Evropském hospodářském společenství. V něm se 53 % obyvatel vyslovilo pro jeho opuštění. V debatě o členství byla hlavním tématem rybolovná politika (Grydehøj 2020: 220). Grónané totiž měli obavy z toho, že by se členstvím zvýšila konkurence v rámci rybolovu (Touron 2021). Zároveň panovaly názory, že větší propojení s Evropou představovalo spíše krok zpět v době, kdy Grónané získali alespoň do jisté míry kontrolu nad svým teritoriem. Grónsko definitivně EHS opustilo roku 1985 a stalo se vůbec prvním územím, které tak učinilo (Grydehøj 2020: 220). O rok před tím, však Grónsko získalo částečné členství v jiné mezinárodní organizaci, Severské radě. Tato regionální mezinárodní organizace je založena na vzájemné spolupráci severských států. Jejím hlavním cílem je neustále zlepšování životní úrovně v regionu severní Evropy. Organizace si stanovila několik priorit, které se dle ní musí naplňovat za účelem směřování k vytyčenému cíli. Jedná se například o rozvoj severského sociálního systému, posilování kulturních hodnot, udržitelnost nebo důraz na lidská práva. Od roku 1984 je tak Grónsko v Severské radě zastoupeno dvěma členy, kteří jsou součástí dánské delegace. Grónsko dodnes stále nemá plnohodnotné členství díky jeho autonomnímu statusu (Nordic Council 2012: 12–14).

Dalším zásadním posunem v grónsko-dánských vztazích byl rok 2008, jelikož se uskutečnilo další referendum. V referendu se hlasovalo o přijetí zákona o samosprávě (Self-Government Act), který měl ještě více rozšiřovat pravomoci Grónska stanovené zákonem z roku 1979. Konalo se 25. listopadu 2008 a občané v něm hlasovali výraznou 75% většinou ve prospěch posílení autonomie. Celková volební účast tvořila 72 % (Hovgaard-Ackrén 2017: 74). I přesto, že se nejednalo o závazné referendum, slíbil dánský parlament, že bude výsledky respektovat a následovalo tak vyjednávání mezi oběma vládami. Zákon o samosprávě posiloval pravomoci Grónska v oblastech, o kterých dříve rozhodovala buď jen dánská vláda, nebo obě vlády společně (Ackrén 2019: 6). Mimo jiné také ustanovil grónštinu jako úřední jazyk a pojednávalo se v něm například o tom, že by Grónsko mělo být v budoucnu oprávněno požadovat úplnou nezávislost na Dánsku (Kočí-Baar 2021: 194).

2.1.1 Vojenské aktivity USA v Grónsku

Po německé invazi do Dánska 9. dubna 1940 se přerušilo spojení mezi vládou okupovaného Dánska a Grónskem. Dvě grónské provinční rady se sešly a po společném setkání vyslaly signál vládě USA s požadavkem, aby Spojené státy vzaly v úvahu oslabenou pozici Dánska vzhledem ke Grónsku. Ostrov spravoval jeden ze dvou dánských guvernérů Grónska, zatímco druhý kontaktoval dánského velvyslance ve Washingtonu, Henrika Kauffmanna. Byla dojednána rozhodnutí bez ohledu na Kodaň a USA byly vyzvány, aby otevřely konzulát v Nuuku. V dubnu roku 1941 podepsaly Spojené státy s Kauffmannem dohodu, která dávala právo USA na vybudování, udržování a provozování přistávacích ploch nebo radiových a meteorologických instalací, nezbytně nutných pro udržení grónského statutu. Dohoda dávala Američanům právo na pronájem území, za účelem vybudování obranných zařízení (Archer 2003: 128–129). Kauffmann své kroky nekonzultoval s dánskou vládou. Ta se ho následně pokusila odvolat, avšak neúspěšně (Petersen 2011: 95). Byl také obviněn z velezrady, ale Kauffmann veškerá rozhodnutí dánské vlády ignoroval (Husseini 2019). Tato dohoda, vztahující se k obraně Grónska, rovněž dokazovala to, že Spojené státy explicitně

uznávaly Dánskou suverenitu nad Grónskem. Prezident USA poznamenal, že dánská vláda nemohla v danou dobu spravovat své teritorium a Američané se zavázali, že jakmile skončí německá okupace Dánska, zůstane Grónsko dánskou kolonií. Mezinárodní status Grónska tak spočíval na dvou pilířích. Za prvé, se jednalo o dánskou suverenitu nad Grónskem. Za druhé, to bylo uznání faktu, jak Spojenými státy, tak Dánskem, že se Grónsko nacházelo v americké sféře vlivu – tam kde byla uplatňována Monroeova doktrína. Úkolem USA bylo zachovat status quo v západní hemisféře (Weigert 1944: 121). Podle dohody převzalo americké námořnictvo kontrolu nad grónským pobřežím a v červenci roku 1941 ostrov obsadily americké jednotky (Archer 2003: 128–129). Do konce války vybudovaly Spojené státy v Grónsku celkem 17 základen, ve čtyřech případech se jednalo o základny letecké. Samotné vybudování vojenských zařízení trvalo poměrně krátkou dobu. V květnu 1941 vybrali Američané vhodné lokace a v červenci odstartovala výstavba. O šest měsíců později byly základny připraveny k provozu⁵ (Sørensen 2006: 65–66).

Grónsko bylo mezi lety 1940–1941 strategicky důležité pro Američany ze čtyř důvodů, které určovaly podobu vztahů USA, Dánska a Grónska. Prvním důvodem bylo zamezení přístupu jakékoliv potencionálně nepřátelské mocnosti do Severní Ameriky. Preambule zákona z roku 1941 poznamenávala ohroženou pozici Dánska v Grónsku a varovala před událostmi v Evropě, které by mohly vytvořit vážné nebezpečí a změnit evropské državy v Americe na strategická centra agrese namířená proti národům na americkém kontinentu. Za druhé, Grónsko bylo tranzitním bodem směrem do Evropy, například při přepravě vojenských materiálů nebo personálu z USA do Evropy. Grónská letiště a námořní zařízení poskytovala při takovýchto přepravách ochranu. Třetím důvodem bylo poskytování meteorologických informací. Povětrnostní fronty tvořící se v Grónsku měly zásadní význam pro určování povětrnostních podmínek v Atlantiku a zejména v severozápadní Evropě. V neposlední řadě díky nerostnému bohatství, využívaného jak USA, tak Kanadou. Těžba kryolitu z dolu v Ivigtutu byla životně

---

⁵ Viz příloha č. 5.

důležitá pro výrobu hliníku v USA. Hliník se dále používal ke stavbě letadel (Archer 2003: 129).

Měl bych také zmínit, jak bylo možné, že mohl dánský velvyslanec takto schválit dočasné převzetí ostrova Američany bez souhlasu dánské vlády. Během německé okupace Dánska totiž Spojené státy deklarovaly, že vláda Dánska nebyla v pozici, kdy by mohla vykonávat moc nad územím Grónska. To umožnilo Washingtonu vyjednávat s Kauffmannem a guvernéry Grónska bez toho, aniž by to musela schvalovat Kodaň. Samozřejmě díky okupaci byla role dánské vlády prakticky bezvýznamná. Spojené státy nicméně respektovaly suverenitu Dánska nad Grónskem a dohoda z roku 1941 označila Kauffmanna jako jednatelů ve jménu dánského krále (Archer 2003: 129).

Prvním zahraničně-politickým aktem dánského parlamentu po konci druhé světové války bylo ratifikování dohody z roku 1941, jelikož Dánové očekávali, že dosavadní uspořádání bude změněno a Dánsko znovu převezme obrannou úlohu Grónska. Nakonec se ukázalo, že pozice USA v Grónsku zůstala nedotčena. Američané se drželi článku deset oné smlouvy, který stanovoval, že americká přítomnost v Grónsku bude pokračovat do té doby, dokud se neuzná za vhodné, že všechna přítomná ohrožení míru a bezpečnosti pro americký kontinent pominula (Petersen 2011: 95). Po válce tedy sice došlo k předání Grónska zpět pod dánskou správu, ale přetrvávala americká vojenská přítomnost. Znamenalo to například, že Američané ihned po válce nepředali své vojenské základny Dánsku. Dánové měli za cíl pokračovat v tradiční politice zachování neutrality, což konkrétně znamenalo požadavek na stažení amerických jednotek z Grónska. Dánsko dokonce zvažovalo převzetí a udržování amerických základen. Tato možnost se však zdála být spíše nereálná, když bychom vzali v potaz dánské vojenské kapacity. Američané neměli v úmyslu základny opouštět, ačkoliv základní princip popsáný ve smlouvě z roku 1941 byl naplněn. Dánsko v roce 1947 zahájilo s USA jednání o eventuálním vypovězení smlouvy. Obávalo se totiž toho, že z důvodu amerických základen v Grónsku bude Sovětský svaz požadovat vybudování svých základen například na ostrově Bornholm v Baltském moři. Proto si přálo přispět

k více vyrovnanému postavení mezi USA a SSSR začátkem studené války (Taagholt-Hansen 2001: 27). Během těchto jednání Američané za každou cenu trvali na udržení svých základen v Grónsku, a dokonce požadovali založení základen nových. Zhoršující se situace v Evropě z důvodu studené války donutila Dány ustoupit a v roce 1948 sdělili Američanům, že spor odkládají (Sørensen 2006: 93).

V roce 1949 se Dánsko stalo členem NATO a na základě členství se vytvořila nová smlouva v roce 1951, která opravňovala Spojené státy ponechat si své základny v Grónsku (Sørensen 2006: 93). Nahradila předchozí dohodu z roku 1941 a měla být v platnosti po dobu trvání severoatlantické smlouvy (Archer 2003: 131). Američané měli zájem na členství Dánska v NATO z jednoho důvodu. Chtěli tím tak vyřešit spory ohledně základen. Pro Dánsko bylo přijatelnější, jakožto pro malý a tradičně neutrální stát, uzavřít multilaterální dohodu s více státy nežli bilaterální pouze s USA. Navíc v Dánsku panoval strach ze sovětské agrese. Jednalo se tedy o poměrně výhodný kompromis pro obě strany. Výměnou za garantování bezpečnosti pevninského Dánska si USA mohly ponechat své základny v Grónsku. Takto to alespoň bylo viděno z Kodaně. Těžko bychom mohli soudit, jaký názor na to měli Gróňané. Zahraniční politika byla jednou z pravomocí centrální vlády a nediskutovala se s Grónskem (Sørensen 2006: 93). Dánský ministr zahraničí Gustav Rasmussen sdělil dánskému parlamentu, že NATO poskytla možnost uspokojivého řešení dánských problémů v Grónsku, jelikož všechny vojenské základny budou použity pouze k obraně oblasti severního Atlantiku (Archer 2003: 131). V průběhu studené války byla jednou z nejvýznamnějších amerických základen v Grónsku letecká základna Thule, vybudovaná v roce 1951. Ta funguje dodnes a jedná se o nejseverněji položenou americkou vojenskou základnu vůbec (Sniegoň 2009).

2.1.2 Americký zájem o koupi Grónska

Spojené státy několikrát v minulosti projevíly zájem o nákup Grónska. První takováto nabídka se objevila v roce 1946 z úst prezidenta Harryho Trumana. O tomto úmyslu se však v USA vedly diskuse už od roku 1867, kdy s touto

myšlenkou přišla administrativa prezidenta Andrewa Johnsona. Jeho záměrem bylo nákupem Grónska a Islandu obklopit Kanadu a postupem času ji tak přimět k připojení k USA. Nakonec zůstal tento návrh pouhou ideou, jelikož nebyl Dánům vůbec předložen (iDNES.cz 2019). K oficiální nabídce tedy poprvé došlo v roce 1946. Američané nabídli Dánům za Grónsko 100 milionů dolarů ve zlatě, ti však odmítli. Nabídka byla tajná a na veřejnost se tyto informace dostaly až v roce 1991, když dánský tisk zveřejnil odtajněné dokumenty (Perrigo 2019).

Ke konci 40. let se Sovětský svaz stal úhlavním nepřítelem Spojených států. Nejkratší vzdálenost mezi těmito mocnostmi se táhla přes severní pól a arktický region se jevil jako potenciální bojiště. Grónsko se nacházelo téměř přesně ve středu mezi populačními centry USA a několika většími městy SSSR. To byl hlavní důvod zájmu Američanů o nákup území. Pokud by totiž došlo k útoku ze strany Sovětů, americké bombardéry z ostrova by již mohly být na půli cesty do Moskvy (Farzan 2019). Dále měly Spojené státy zájem o tamní velké množství nerostných surovin (iDNES.cz 2019). Američané mohli nákupem Grónska rovněž vyřešit spory s Dánskem ohledně vojenských základen. To se jim později podařilo smlouvou z roku 1951 (Perrigo 2019). Dánové měli na americkou obchodní nabídku jiný názor. Po předložení návrhu na schůzce v New Yorku v prosinci 1946, napsal státní tajemník USA v jeho telegramu, že dánský ministr zahraničí Gustav Rasmussen byl návrhem šokován. Dánům nešlo pouze o peníze, ale chtěli si zachovat svou národní hrdost. Nabídku Američanů považovali v podstatě za urážku, a tak zcela jednoznačně návrh odmítli (Farzan 2019).

O nákup Grónska projevil zájem v roce 2019 také prezident Donald Trump. Uvedl, že by měl ostrov pro USA velkou strategickou hodnotu (Neuman 2019). Tento nápad diskutoval se svou administrativou, která neměla v tomto ohledu jednotný názor. Část lidí návrh podporovala a jiná ho považovala za nereálný nápad (iROZHLAS 2019). Prezidenta USA také zaujalo množství nerostného bohatství, které se ukrývá pod ledovým povrchem (McDonald 2019). Trump rovněž poznamenal, že by odkoupením Grónska výrazně pomohl dánské ekonomice, jelikož by Dánsko nemuselo nadále posílat Grónsku dotace ve výši

více než půl miliardy dolarů ročně (Humpálová 2019). Dánská premiérka zareagovala na nabídku velmi odmítavě a podle grónského tisku Sermitsiaq dokonce poznamenala: „*Silně doufám, že to není myšleno vážně.*“ Dle jejího názoru patří Grónsko tamním obyvatelům a nikoliv Dánsku (Neuman 2019). Dále se k americkému návrhu vyjádřila grónská ministryně zahraničí, která řekla, že Grónsko není na prodej, ale na druhou stranu je otevřené obchodu (iROZHLAS 2019). Po dánském důrazném nesouhlasu zrušil Trump plánovanou cestu do Dánska, a tím tak na krátkou dobu ochladil vzájemné vztahy (Humpálová 2019).

Trumpův návrh měl mimo jiné reflektovat americké obavy ohledně čínského vlivu v Grónsku (Morrison-Nuttall 2019). Čína již dříve projevila zájem vybudovat skrz severoatlantické lodní trasy „polární hedvábnou stezku“ a v roce 2018 navrhla v Grónsku postavit nová letiště a těžební zařízení. Tuto svou nabídku však nakonec stáhla kvůli odmítavému postoji Dánska. Pokud by se Číně podařilo zajistit významné množství investic směřujících do Grónska, které je strategicky důležité pro mnoho států, velmi by se tím zvýšil její vliv v oblasti (McDonald 2019).

Zatím poslední americká administrativa se vyjádřila, že nemá v plánu usilovat o zisk Grónska. Ministr zahraničních věcí Antony Blinken uvedl, že USA již nadále nechtějí koupit Grónsko. Poté, co v květnu roku 2021 Grónsko navštívil, řekl, že si Spojené státy velice váží vzájemných vztahů a v budoucnu je hodlají ještě více posilovat (Kelemen 2021).

2.2 Faerské ostrovy

Prvními osadníky na těchto ostrovech, které se nacházejí v severním Atlantském oceánu na sever od Velké Británie, byli irští mniši na přelomu 7. a 8. století. Ti byli posléze vyhnáni Vikingy, kteří ostrovy kolonizovali přibližně od 9. století (Britannica 2021). V 10. století začali Vikingové pořádat pravidelná setkání v oblasti dnešního hlavního města Tórshavnu. Tato setkání dala později vzniknout faerskému parlamentu – Løgtingu, který je považován za vůbec nejstarší parlament v Evropě (Červenka 2015: 16; Kočí-Baar 2021: 195). V roce 1035 se z Faerských ostrovů stala norská provincie. Později se však norská pozice v otázce vlastnictví

ostrovů oslabila, když v roce 1380 došlo ke vzniku personální unie mezi Dánskem a Norskem, kde mělo Dánsko ústřední roli (Britannica 2021). Stejně jako v případě Grónska se i Faerské ostrovy dostaly plně do rukou Dánska v roce 1814 po odtržení Norska (Červenka 2015: 47). V roce 1849 se ostrovy staly integrální součástí Dánského království, když došlo k vytvoření dánské ústavy. Faerské ostrovy začaly být zastupovány dvěma členy v dánském parlamentu (Ackrén 2006: 223; Hořejšová 2006: 6).

Velmi důležitou etapou ve vývoji statutu Faerských ostrovů bylo období druhé světové války. Jak již bylo řečeno, Dánsko bylo za druhé světové války okupováno Německem. Na rozdíl od Grónska však bezpečnost Faerských ostrovů zajistila Velká Británie⁶ a nikoliv USA. Britové ostrovy obsadili v roce 1940 a po skončení války v roce 1945 se z nich stáhli. Faerské ostrovy byly během druhé světové války pět let izolovány od Dánska, a to napomohlo k nárůstu nacionalismu a národního cítění obyvatel. Faeřané se v době války například plavili na lodích pod svou vlastní faerskou vlajkou⁷ (Červenka 2015: 72). Na základě těchto zkušeností a posílení národního uvědomění, proběhlo na Faerských ostrovech 14. září 1946 referendum o nezávislosti. Obyvatelé v něm rozhodli těsnou většinou 50,74 % pro odtržení od Dánska. Faerský parlament tedy vyhlásil 18. září nezávislost, ale dánská vláda i přesto, že se referenda účastnilo 66,4 % oprávněných voličů, referendum neuznala (Červenka 2015: 74). Dalším krokem dánské vlády bylo rozpuštění faerského parlamentu a vyhlášení nových voleb. Většinu mandátů v nových volbách již získaly strany, které byly proti secesi. Navzdory tomu poté docházelo k vyjednávání mezi faerskou a dánskou politickou reprezentací o otázce faerské autonomie, což nakonec vedlo k implementaci zákona z roku 1948 (Ackrén 2006: 226).

Zákon z roku 1948 (Home Rule Act) trvale změnil status Faerských ostrovů. Jednou ze změn bylo oficiální uznání vlajky Faerských ostrovů dánskou vládou a vlastní měny – faerské koruny (Britannica 2021). Zákon definoval Faerské ostrovy

---

⁶ Viz příloha č. 6.

⁷ Viz příloha č. 7.

jako „samosprávné společenství uvnitř Dánského království“. Konkrétně to znamenalo například posílení pravomocí faerského parlamentu. Od té doby měl rozhodovací pravomoci v oblastech týkajících se zemědělství, rybolovu, školství, kultury, veškerých daní, zdravotnictví, sociálních služeb a dalších vnitřních záležitostí. Dále existovaly ještě některé oblasti, ve kterých mohl faerský parlament převzít zodpovědnost po předchozí konzultaci s dánskou vládou. Spadala sem například správa státní církve, policie, kontrola obchodu, letectví atd. I přes takto vymezené pravomoci se ustanovilo, že veškerá legislativa navržená dánským parlamentem by měla být předložena faerskému Løgtingu k vyjádření, než vstoupí v platnost (Ackrén 2006: 226).

Období následujících 40 let od schválení zákona bychom mohli označit jako relativně politicky stabilní a bývá spojováno se socio-ekonomickým růstem (Kočí-Baar 2021: 196). Vznikalo mnoho nových pracovních míst a jen mezi lety 1960–1969 stoupl faerský export o 100 %. Velký pokrok zaznamenala i infrastruktura a doprava, jako příklad bych zmínil výstavbu silničních tunelů a fakt, že od roku 1963 bylo možné se na ostrovy dostat civilní leteckou dopravou (Červenka 2015: 78). Došlo k zásadnímu zvýšení množství peněz, které proudilo z Dánska na Faerské ostrovy a v některých letech dokonce tvořilo jednu třetinu faerského celkového příjmu. Dánsko vytvářelo modernizační projekty a faerská ekonomika vykazovala velké tempo růstu. V tuto dobu byla životní úroveň na Faerských ostrovech dokonce vyšší než v Dánsku (Kočí-Baar 2021: 196). S tím, jak rostla životní úroveň, stoupal i počet obyvatel. Hlavně v Tórshavnu populace výrazně vzrostla: roku 1950 v hlavním městě žilo asi 5 600 lidí, o 25 let později už přes 11 300 (Červenka 2015: 78). V tomto období také došlo ke dvěma důležitým událostem, které se týkaly mezinárodních vztahů. V roce 1970 se Faerské ostrovy staly částečným členem Severské rady a začaly být zastupovány dvěma zástupci v rámci 20členné dánské delegace, stejně jako v případě Grónska (Nordic Council 2012: 11). O dva roky později se Faerské ostrovy rozhodly, že nevstoupí spolu s Dánskem do Evropského hospodářského společenství. Bylo tak učiněno na základě jednohlasného rozhodnutí Løgtingu (Hořejšová 2006: 10). Faeřané se

obávali, že by tím ztratili kontrolu nad ochranou a využitím oblastí rybolovu (Červenka 2015: 79).

Nárůst životní úrovně byl narušen pouze v 90. letech 20. století, kdy Faerské ostrovy zasáhla vážná ekonomická krize (Kočí-Baar 2021: 197). Výstavba nových kvalitních silnic a tunelů sice velmi zlepšila spojení mezi jednotlivými faerskými obcemi, nicméně to vedlo k velkému zadlužení ostrovů. Mimo jiné, neplatili obyvatelé Kodani přímé daně a čerpali stále větší hypotéky. Dluh Faerské národní banky tak stále narůstal a mezi lety 1980–90 vzrostl téměř devětkrát. Za hlavní příčinu ekonomické krize bychom však měli označit vyčerpání zdrojů v rybolovu. To bylo navíc posíleno výrazným poklesem cen rybího masa ve světě. Vedlo to k hospodářské krizi, kdy domácí produkt výrazně poklesl, nezaměstnanost se vyšplhala na závratných 20 % a přibližně 10 % obyvatel emigrovalo – Faeřané se pokoušeli hledat lepší podmínky hlavně v severských státech, zejména v Dánsku. Nakonec se ekonomická situace zlepšila na konci 20. století. Stav ryb v severním Atlantiku se stabilizoval, lodě připlouvaly do přístavů stále s většími úlovky a na ostrovy se začali vracet ti, kteří je za vrcholící krize opustili (Červenka 2015: 82–84).

3 Současný stav autonomie a možné změny

3.1 Grónsko

Dosavadní statut Grónska vychází ze zákona o samosprávě (Self-Government Act) z roku 2009. Tento zákon v podstatě rozšiřuje pravomoci udělené grónskému parlamentu předchozím zákonem o autonomii (Home Rule Act) z roku 1979. Umožňuje Grónsku získat samosprávu v nových oblastech, a dokonce hovoří o potenciální nezávislosti. Obsahuje 33 oblastí působnosti, které se týkají například nerostných surovin, rybolovu, životního prostředí, soudnictví nebo policie (Kuokkanen 2017: 183). Nyní bych však měl také stručně pojednat o tom, jak k tomuto zákonu Grónsko vůbec došlo.

V průběhu 80. a 90. let usilovali Gróňané stále více o to, aby se ještě více rozšířily jejich rozhodovací pravomoci. Konkrétně chtěli mít větší hlas ve vytváření rozhodnutí vztahujících se například k americké základně Thule. Jednalo se o významné téma, jelikož mělo dopad také na dánskou domácí politiku (Auchet 2011: 961). V roce 2004 se tak sešli zástupci grónské vlády s dánským premiérem a založili grónsko-dánskou komisi, která měla nacházet způsoby, jak posílit grónskou autonomii. Hlavním úkolem komise bylo projednávat a předkládat návrhy, jak by mohly grónské orgány převzít další pravomoci v oblastech, kde to bylo ústavně možné, a to na základě ústavního postavení Grónska a v souladu s právem na sebeurčení grónského lidu dle mezinárodního práva. Referendum z dubna roku 2008 vycházelo z doporučení komise (Göcke 2009: 110). Ta předložila návrh nového zákona o grónské samosprávě. V referendu se hlasovalo o přijetí tohoto zákona a ten byl nakonec velkou většinou voličů schválen. Zákon vstoupil v platnost o rok později v roce 2009 (Braňka 2018: 111). O výsledcích referenda jsem pojednával v minulé kapitole a zde se tak jimi nebudu již zabývat.

Přijetí zákona o samosprávě vedlo k dalším změnám, týkajícím se rozhodovacích pravomocí v konkrétních oblastech a preambule zákona stanovila, že Gróňané tvoří samostatný národ s právem na sebeurčení. Jedno z nejpodstatnějších ustanovení v zákoně z roku 2009 se vztahuje k budoucímu

statutu ostrova. V osmé kapitole se explicitně píše, že rozhodnutí týkající se grónské nezávislosti budou učiněna obyvateli Grónska. V tomto ohledu by však měla být zahájena vyjednávání mezi vládami Grónska a Dánska za účelem vytvoření dohody mezi oběma celky (Braňka 2018: 112). Musíme však brát ohled na fakt, že zákonem o samosprávě nebyly stále přetřhány všechny vazby mezi Nuukem a Kodaní. Dánsko nadále platí Grónsku roční dotace ve výši přibližně 3,4 miliard dánských korun (cca 660 milionů dolarů) a na oplátku má do jisté míry kontrolu nad zahraniční nebo bezpečnostní politikou a hlavou státu je dánský monarcha (Emmerson 2010: 264). Co se týká zahraničních vztahů a obranné politiky, tak zde došlo k částečnému posunu. Grónská vláda má díky zákonu právo vyjednávat a uzavírat mezinárodní dohody s takovými zahraničními státy a mezinárodními organizacemi, které jsou důležité pro grónské zájmy. Tyto dohody se rovněž musí vztahovat výhradně k odpovědnostem, které grónská administrativa již převzala. Důležité je také dodat, že dánská vláda by měla být informována o všech takovýchto jednáních a jejich průběhu. To samé platí v opačném případě. Pokud bude Dánsko jednat o mezinárodních dohodách s určitým významem pro Grónsko, pak by o tom grónská vláda měla být vždy informována. Ještě před jejich případným uzavřením navíc musí být daná dohoda předložena grónské vládě k vyjádření. V případě dánského podepsání mezinárodní smlouvy bez souhlasu Grónska by takováto smlouva neměla mít na Grónsko jakýkoliv dopad. Článek 14 zákona o samosprávě zavedl nařízení, jehož prostřednictvím se Grónsko může stát členem mezinárodních organizací (buď společně s Dánskem, nebo samostatně) za předpokladu, že je to v souladu s grónským statutem. V případě ucházení o členství v dané organizaci, by přihláška měla být podána dánskou vládou, a to na základě grónské žádosti. Dalším ustanovením je to, že grónští poradci mohou být jmenováni pro diplomatické mise Dánského království za účelem ochrany grónských zájmů.

Grónština byla zákonem definována jako jediný úřední jazyk v Grónsku a dánština v něm není vůbec zmíněna. V politickém diskurzu se dokonce objevila myšlenka, aby se z angličtiny stal jeden z úředních jazyků Grónska. Ta je vedle

dánštiny jedním z povinných jazyků v rámci výuky od prvního ročníku základní školy. Na dánštinu je nahlíženo jako na koloniální jazyk, naproti tomu angličtina je vnímána jako jazyk otevírající Grónsko světu, a to hlavně díky období během druhé světové války (Braňka 2018: 112–113).

Nesmíme však zapomenout na jednu z nejdůležitějších oblastí v rámci zákona, a tou jsou nerostné suroviny. Zde totiž můžeme spatřovat výrazný posun v samosprávě, a sice, že veškeré příjmy z těžby nerostů mají být určeny grónské vládě. Ta je tak de facto považována za vlastníka ložisek nerostných surovin (Auchet 2011: 962). Na druhou stranu se díky tomu má zmenšit objem dánských dotací určených Grónsku o částku odpovídající polovině všech příjmů z těžební činnosti, které by přesáhly 75 milionů dánských korun v daném roce. Postupem času by nakonec mělo dojít k úplnému ukončení čerpání dotací z Dánska. Tento případný krok by nicméně měl být učiněn až po vzájemné domluvě mezi oběma stranami (Auchet 2011: 962; Göcke 2009: 112). Podle grónsko-dánské komise bylo podstatné, aby se Grónsko, pokud možno co nejrychleji, stalo ekonomicky soběstačné, a tudíž méně závislé na dánských dotacích. Proto je otázka nerostných surovin v zákonu obsažena (Göcke 2009: 111–112). Grónsko je i přesto stále velmi závislé na Dánsku. Každoroční dotace z Dánska tvoří přibližně 25 % grónského HDP. To však není jediný problém. Na jednu stranu jsou sice zvolení politici do parlamentu grónské národnosti, ale byrokratický aparát, školství nebo obchodní sektor pořád spoléhá na dánskou kvalifikovanou pracovní sílu, což následně může vést k vzájemnému nepochopení, kdy se pomocí dánských politik usiluje o řešení grónských problémů (Grydehøj 2020b: 96).

Zákon o samosprávě dal tedy obecně Grónčanům možnost snadněji řešit nové problémy, kterým moderní grónská společnost čelí. Největšími výzvami pro obyvatele Grónska je v tomto ohledu zlepšení školství, sociální politiky, zdravotnictví, průmyslu, trhu práce a především ekonomiky. Největším úkolem do budoucna je nejspíše nalezení rovnováhy mezi naléhavou potřebou nových příjmů za účelem diverzifikace ekonomiky a zapojením do těžebního průmyslu, kdy společně s tím musí docházet ke splňování vysokých environmentálních a

sociálních norem, aby byla tradiční inuitská samozásobitelská ekonomika založená na lovu a rybolovu udržitelná (Ackrén 2019: 8).

Jaké jsou tedy vyhlídky pro grónský statut do budoucna? V tomto ohledu je momentálně hlavním předmětem debaty to, zda by se Grónsko mohlo v dohledné době teoreticky stát plně nezávislým na Dánsku. Zákon o samosprávě dává Grónčanům možnost, aby si sami v této otázce rozhodli. Nyní se však musíme zaměřit na to, jestli je Grónsko na nezávislost vůbec připraveno.

Grónský premiér Hans Enoksen, který byl ve funkci v době referenda z roku 2008 se vyjádřil, že jeho cílem je, aby se Grónsko stalo nezávislým státem do roku 2021. Tento rok totiž označoval 300leté výročí od dánské kolonizace. Tehdejší ministr zahraničí a financí Per Berthelsen byl nicméně jiného názoru. Tvrdil, že Grónsko bude součástí Dánského království minimálně dalších 20 až 30 let, a že z přibližně 12% grónské populace, která je dánského původu, by mnoho obyvatel preferovalo, kdyby se Grónsko nikdy nestalo plně nezávislé (Göcke 2009: 117–118). My již s jistotou můžeme říci, že dosáhnout cíle, v podobě vyhlášení nezávislosti do roku 2021, se nepodařilo.

Lidé zastávající nezávislost argumentují tím, že obyvatelé Grónska nejsou Dánové ani Evropané, ale Inuité se svým jazykem a kulturou. Dále je zde názor, že díky geografické poloze, by se grónská budoucnost měla vztahovat spíše k severní Americe, a nikoliv k Evropě. Podle zastánců myšlenky nezávislosti, vedou dánské dotace pouze k pasivitě a závislosti (Göcke 2009: 118). Grónsko by na druhou stranu mohlo díky tání arktických ledů výrazně vytěžit z klimatických změn, jelikož by to umožnilo provádět nové těžební a vrtné operace (Braňka 2018: 121). Geologové předpokládají, že se v Grónsku nachází stále neobjevená velká ložiska uhlí, diamantů, železa, zinku, uranu a dalších vzácných přírodních zdrojů. Pokud by s těmito zdroji naučilo Grónsko efektivně hospodařit, tak by se následkem toho mohlo stát ekonomicky nezávislé na Dánsku (Göcke 2009: 118).

Co týká odpůrců nezávislosti, tak ti říkají, že ostrov s tak nízkou populací nemůže být plně nezávislý. Je zde také problém s tím, že Grónsko nemá jakékoliv

prostředky k vlastní obraně. Pokud by se v budoucnu staly nerostné suroviny ještě více vzácnou komoditou, tak by Grónsko nedokázalo předejít intervenci ze strany jiných států a dalších aktérů. Docházelo by k vykořisťování Grónska proti jeho vlastní vůli. Jinými slovy, by se bez dánské ochrany muselo Grónsko obrátit na někoho jiného a jednoduše by se stalo závislé na jiném státu. Potenciální nezávislost by znamenala vydání Grónska pravděpodobně do rukou USA a jejich ropných společností, které by zajisté byly horšími ochránci grónských zájmů než Dánsko. Mimo jiné je Grónsko v současnosti stále silně závislé na dánských dotacích. Nové možnosti využití přírodních zdrojů by mohly ukončit jeho závislost na Dánsku, nicméně nemůžeme s jistotou říci, jak obrovská jsou ve skutečnosti naleziště přírodních zdrojů Grónska a jak rychle bude arktický led tát. Očekávaná ložiska ropy a zemního plynu ještě nebyla objevena a předpokládané množství těchto neobjevených zdrojů je založeno pouze na odhadech a teoreticky by mohlo být mnohem menší. Nalezení velkých ropných ložisek může trvat klidně více než 20 let, a ještě delší dobu může trvat, než se dostaví zisk z obrovských investic potřebných k těžbě. Odpůrci nezávislosti proto tvrdí, že nezávislost je nebezpečnou ideou, jelikož by Grónsko skončilo v chudobě a ložiska ropy by se musela najít dříve, než by Grónsko začalo utrácet peníze (Göcke 2009: 119). Navíc v roce 2021 se grónská vláda rozhodla ukončit udělování nových licencí určených právě pro těžbu ropy a zemního plynu. Grónsko na tento krok přistoupilo za účelem větší ochrany životního prostředí, rybolovných oblastí nebo cestovního ruchu. Zakázána je ale pouze těžba ropy a zemního plynu. Těžba jiných nerostných surovin není nijak omezena. Tímto krokem, si tak Grónsko poměrně ztížilo svou cestu za nezávislostí, jelikož to měla být právě těžba ropy, díky které se mělo stát ekonomicky soběstačným (Buttler 2021). Nezávislý stát se také musí určitým způsobem účastnit mezinárodní spolupráce – například v jedné z mnoha specializovaných organizací OSN. Plně nezávislé Grónsko, by si členství v takovýchto organizacích, zabývajících se jeho zájmy, pravděpodobně nemohlo dovolit (Taagholt-Hansen 2001: 72).

Do otázky potenciální grónské nezávislosti také poměrně zásadně promlouvá Čína. Někteří čínští vědci jsou toho názoru, že je Grónsko pro Čínu geostrategicky velmi důležité. Podle nich Čína předpokládá, že Grónsko získá nezávislost v průběhu příštích deseti let. Z toho důvodu by měla Čína učinit ještě větší ekonomické a strategické investice do tohoto potenciálního nového partnera v arktickém regionu. Čínská vláda na druhou stranu nechce vzbudit dojem, že by jakýmkoliv způsobem podporovala nezávislost Grónska, protože je samozřejmě proti secesi svých území, která rovněž usilují o nezávislost, jako je například Sín-ťiang, Tibet nebo Tchaj-wan. Čína se snaží nezasahovat do vnitřních problémů ostatních zemí, pokud se v nich objeví podobné separatistické tendence. Z ekonomického hlediska se ale Čína a čínské společnosti do jisté míry v Grónsku již usadily (Eidemiller-Geht 2021: 125–126). Čínské investice mimo jiné vytvářejí tlak na grónsko-dánské vztahy. Grónsko, které usiluje o diverzifikaci své ekonomiky a snaží se oprostit od závislosti na rybolovu a dánské finanční pomoci, převážně vidí ekonomické příležitosti, jež vyplývají ze zvýšené spolupráce s Čínou. Naproti tomu Dánsko se staví k čínské přítomnosti na ostrově s velkým odporem, kdy ji vnímá jako porušení grónské suverenity a případnou bezpečnostní hrozbu pro celé Dánské království. Dánský přístup ke grónské správě je založen na dvou vyvažujících se faktorech. Na jedné straně má Kodaň zájem na zachování statu quo – tedy aby bylo Grónsko stále součástí Dánského království z důvodu jeho strategického významu v rámci dánsko-amerických vztahů a poskytování přístupu do oblasti Arktidy. Na druhou stranu se Dánsko zavázalo k politice rozšiřování autonomie Grónska, což by nakonec mohlo vyústit v jeho úplnou nezávislost. Dánsko se však snažilo hájit především své zájmy, a nikoliv zájmy Grónska, když chtěli Číňané v roce 2018 financovat výstavbu tří komerčních letišť v Grónsku. Tento plán byl rychle zamítnut Kodaní poté, co z čínského zájmu vyjádřili obavy Američané (Dams-Schaik-Stoetman 2020: 35).

Podle některých ekonomů, zašly čínské investiční aktivity v Grónsku tak daleko, že pokud se neučiní rozhodné kroky za účelem reintegrace grónské ekonomiky do EU, tak by se z tohoto strategického de jure dánského teritoria

mohla v budoucnu stát de facto čínská provincie. Čínské záměry ohledně arktického regionu jsou jasně popsány v oficiálním dokumentu z roku 2018, který se zabývá politikou Číny v oblasti Arktidy. V něm se uvádí, že Čína je hlavní zainteresovanou stranou v rámci arktických záležitostí a má v úmyslu hrát klíčovou roli při rozvoji lodních tras v arktické oblasti nebo přispívat k ekonomickému a sociálnímu růstu pobřežních států. Zájem čínských společností o zdroje a infrastrukturu Grónska, je tak díky tomuto dokumentu v souladu s politikou čínské vlády. Čínským korporacím by se do budoucna mělo dostat ještě větší finanční podpory ze strany čínských vládních subjektů z důvodu jejich politik v oblasti Arktidy (Eidemiller-Geht 2021: 127). Předpokládá se, že ekonomická přítomnost Číny na ostrově zůstane klíčovým faktorem v probíhajících diskusích o budoucí grónské nezávislosti (Dams-Schaik-Stoetman 2020: 36).

3.2 Faerské ostrovy

Faerské ostrovy svůj dosavadní autonomní status získaly po druhé světové válce v roce 1948. Můžeme konstatovat, že se jednalo o přímý důsledek oddělení od Dánska během války, kdy ostrovy obsadila britská vojska a Dánsko bylo okupováno Německem. Narušené politické a ekonomické spojení s Dánskem usnadnilo Faerským ostrovům vyvíjet tlak na metropoli ohledně zavedení samosprávy, či dokonce ohledně vyhlášení nezávislosti. Po válce již bylo nemyslitelné, že by se znovu mělo přejít zpět k ústavnímu statutu bez autonomie. Proto tedy došlo v roce 1946 k vyhlášení referenda, ve kterém se nabízely dvě možnosti. Buďto se měl navrátit statut z předválečné doby, nebo měly ostrovy získat nezávislost. Výsledek referenda byl nakonec velmi těsný. Zvítězila v něm těsná většina voličů hlasujících pro nezávislost. To nepříjemně překvapilo dánskou vládu, která se rozhodla na základě výsledků faerský parlament rozpustit a vyhlásit nové volby. Po volbách se dostaly k moci politické strany prosazující setrvání v Dánském království (Ackrén-Lindström 2012: 500). I přesto poté docházelo k vyjednávání mezi faerskou a dánskou politickou reprezentací za účelem vytvoření dohody mezi oběma celky. Ta se podařila vyjednat v roce 1948, kdy došlo ke vzniku zákona o faerské samosprávě.

Tento zákon znatelně rozšířil pravomoci faerského parlamentu. Vůbec poprvé uznali Dánové faerštinu jako úřední jazyk a vliv Faerských ostrovů se začal pomalu zvětšovat. Zákon definoval Faerské ostrovy jako „samosprávné společenství v rámci Dánského království“ (Adler-Nissen 2014: 5). Exekutivní pravomoci přešly z dánského guvernéra na nově vzniklou faerskou vládu. Oficiální vlajkou Faerských ostrovů se stal Merkið s červeným, modře lemovaným nordickým křížem v bílém poli. Od vyhlášení autonomie zastupuje dánskou vládu na ostrovech říšský ombudsman, známý i jako vysoký komisař. Jeho úkolem je zajišťovat kontakty mezi faerskými autoritami a centrální vládou, navíc odpovídá na Faerských ostrovech za ta vládní odvětví, jež jsou jednotná pro celé království. V zákonu o autonomii vydal panovník pro Faeřany památné prohlášení: *„My Frederik IX., z milosti Boží král Dánska, Vendů a Gótů, vévoda Šlesvický, Holštýnský, Stormarnský, Dithmarschenský, Lauenburský a Oldenburský, prohlašujeme: „Potvrzujeme zvláštní statut Faerských ostrovů pro jejich národní, historické a zeměpisné postavení. Uznáváme vládu jejich lidu v rámci naší říše.“* (Červenka 2015: 74).

Zákon o faerské samosprávě dělí udělované pravomoci na dvě oblasti: společné záležitosti a speciální faerské záležitosti. Faerské záležitosti jsou ty, nad kterými si faerská vláda může nárokovat kontrolu, jakkoliv uzná za vhodné. Nad společnými záležitostmi může faerský parlament převzít kontrolu pouze po společném jednání s Dánskem, a následném schválení dánskou vládou. V zákonu nejsou zmíněny některé klíčové oblasti jako je soudní systém, měna, obrana a zahraniční politika. Tyto oblasti byly totiž považovány za záležitosti Dánska, a tudíž je nešlo zcela převzít. Postupem času však v těchto oblastech začali mít Faeřané větší slovo. Obecně lze říci, že takováto samospráva umožňuje nezávislý vnitřní systém vlády. Když faerský parlament převezme kontrolu nad určitou oblastí, tak začne daná oblast podléhat faerským zákonům a vládě. První zákon schválený faerským parlamentem po udělení autonomie byl tzv. Government Act, po kterém následovalo převzetí pravomocí nad důležitými politickými a ekonomickými oblastmi, jako bylo vyměřování daní nebo rybolov (Hovgaard-

Ackrén 2017: 71–72). Do oblasti společných záležitostí v rámci zákona spadá správa církve, policie, podzemních ložisek nerostných surovin, rádiového vysílání, letectví a kontrola importu/exportu. Oblast faerských záležitostí zahrnuje například kulturu, školství, zdravotnictví, sociální péči, zaměstnání, zemědělství, rybolov a průmysl (Olafsson 1982: 30). Faerská administrativa přebírá průběžně stále více oblastí působnosti, což výslovně zákon umožňuje podle devátého oddílu, kde se píše: „*Po vyjednávání bude rozhodnuto, v jakých případech a v jakém rozsahu v rámci oblasti společných zájmů, je možné ponechat na lokální vládě Faerských ostrovů podrobná nařízení pro zvláštní faerské záležitosti a správu příslušných oblastí*“ (The Government of the Faroe Islands nedatováno a; Adler-Nissen 2014: 6).

Zákon také počítá s pokračujícím dialogem o faerské suverenitě. Umožňuje neustálé změny v rozdělení pravomocí mezi dánský stát a vládu Farských ostrovů, což následně vede ke stále volnějším propojení s pevninským Dánskem (Adler-Nissen 2014: 6). V současné době již byly téměř všechny oblasti uvedené v zákoně převedeny na faerský parlament. Začátkem 90. let 20. století dokonce převzala vláda Faerských ostrovů vlastnictví nad ložisky nerostných surovin. Dříve se počítalo s tím, že by se o této oblasti nemělo s Faerskými ostrovy vůbec jednat (Hovgaard-Ackrén 2017: 72).

Další klíčovou oblastí, kterou také částečně převzala faerská vláda, je zahraniční politika. Roku 2005 totiž došlo k podepsání zákona o zahraniční politice. Tento zákon dal vládě Faerských ostrovů právo vyjednávat a uzavírat dohody se státy a mezinárodními organizacemi jménem Dánského království, pokud se takovéto dohody týkaly záležitostí, které již byly plně převedeny na faerské orgány (The Government of the Faroe Islands nedatováno b). V tom samém roce došlo k podepsání klíčové deklarace, která rozšiřovala faerské pravomoci v oblastech, které nebyly obsaženy v zákonu o zahraniční politice. Deklarace byla podepsána dne 29. března 2005 v budově obecního úřadu ve Fámjinu na ostrově Suđuroy mezi dánským ministrem zahraničí Perem Stigem Møllerem a faerským premiérem Jóannesem Eidesgaardem. Faerské deníky psaly

o začátku nové éry, protože se obě strany staly rovnocennými partnery. Podle Fámjinské deklarace získala faerská vláda právo zasahovat do všech otázek zahraničních a bezpečnostních vztahů ostrovů. Mimo jiné, se pak zintenzivnila spolupráce mezi dánským ministerstvem zahraničí a kanceláří faerského premiéra. Mezinárodní jednání týkající se Faerských ostrovů mají společně vést představitelé obou vlád, tedy dánské i faerské. Dánský parlament má povinnost předložit faerskému premiérovi každý dokument vztahující se k zásadním faerským otázkám a dánský ministr zahraničí musí za účelem politických setkání minimálně jednou ročně ostrovy navštívit. Faerští vyslanci získali oficiální titul reprezentantů Faerských ostrovů, přičemž je mají v jejich snahách podporovat dánští diplomaté. Používat mají faerskou vlajku a erb. Pokud by Dánsko vstoupilo do Eurozóny, Faerské ostrovy ho nebudou následovat a jako měnu si ponechají faerskou korunu. Møller a Eidesgaard dohodli i společný výměnný a vzdělávací program nebo to, že by dánští odborníci měli předávat zkušenosti budoucím vyslancům ostrovů (Červenka 2015: 86).

V zákonu o zahraniční politice z roku 2005 byla pro faerský parlament také stanovena určitá omezení. Faerské ostrovy nemohly například uzavřít mezinárodní dohody týkající se obranné a bezpečnostní politiky. To částečně umožnila právě deklarace z Fámjínu, díky které se mohli Faeršané zapojit do konzultací týkajících se bezpečnostní politiky (The Government of the Faroe Islands nedatováno b). Zákon o zahraniční politice z roku 2005 dále nedovoloval ostrovům uzavírat mezinárodní smlouvy, které se vztahovaly na Dánsko nebo sjednávat členství v mezinárodních organizacích, kde bylo Dánsko již členskou zemí (Adler-Nissen 2014: 7).

4. dubna 2005 podepsal v Kodani Joannes Eidesgaard spolu s dánským premiérem (a poté s generálním tajemníkem NATO) Andersem Foghem Rasmussenem tzv. Zákon o převzetí. V platnost vstoupil 29. července 2005. Faerská vláda mohla převzít a financovat všechny státní instituce, bude-li respektovat dosavadní pracovní podmínky zaměstnanců. Získala tak plnou kontrolu i nad provozem mezinárodního letiště na ostrově Vágar. Dva roky nato,

29. července 2007, se faerská luteránská církev plně osamostatnila od dánské (Červenka 2015: 86–87).

Nyní bych se měl zaměřit na to, co konkrétně ovlivňuje otázku možného přechodu Faerských ostrovů k nezávislosti. Vztah mezi Faerskými ostrovy a Dánskem může být v mnoha ohledech viděn jako postkoloniální. Nejvíce se to projevuje v ekonomických vztazích. Faerské ostrovy spoléhají na dánskou finanční podporu, ačkoliv se dotace určené ostrovům v posledních letech dramaticky snížily. Jednou z největších překážek k nezávislosti, je tedy faerská ekonomika, která je stále silně závislá na rybolovu. Rybí produkty tvoří přibližně 95 % faerského exportu. Dánské dotace ve výši zhruba 80 milionů eur ročně jsou tak předmětem všech jednání vztahujících se k nezávislosti. (Adler-Nissen 2014: 7). Na druhou stranu jsou dotace určené Faerským ostrovům výrazně menší než ty grónské. V roce 2016 tvořily dotace cca 13 % celkových příjmů státní pokladny Faerských ostrovů, což představovalo pouze 3,3 % HDP. Navíc oba ukazatele mají dlouhodobě klesající tendenci. Aby mohly ostrovy eventuálně dosáhnout nezávislosti, tak potřebují stejně jako Gróňané postupně diverzifikovat svou ekonomiku. Zranitelnost obou ekonomik spočívá právě v jejich vazbě na vývoz ryb a souvisejících produktů.

Faerské ostrovy spatřují největší možnost řešení v těžbě ropy a zemního plynu. Předběžné průzkumy předpovídají možný výskyt těchto přírodních zdrojů u kontinentálního šelfu ostrovů. Průzkumné vrty, které probíhaly od roku 2001 nicméně dosud nevedly k žádným komerčně užitečným objevům. Velká očekávání byla patrná také od bývalého faerského premiéra Kaj Leo Johanessena, úřadujícího v letech 2008–2015, který uvedl: „*S naší populací okolo 49 500 lidí by to znamenalo (případný nález ropy nebo zemního plynu), že bychom mohli přes noc zbohatnout na úroveň Kataru*“ (Kočí-Baar 2021: 197–198). Než Faerské ostrovy získají své bohatství z fosilních paliv, tak se cestovní ruch a akvakultura jeví jako nejslibnější odvětví pro další ekonomický rozvoj, který by mohl napomoci k dosažení nezávislosti (Hovgaard-Ackrén 2017: 72). V posledních letech jsou ostrovy navštěvovány více než 100 tisíci turisty ročně a pravidelně se řadí mezi

nejvyhlášenější destinace na světě. Faerská vláda se současně snaží podporovat udržitelné hospodářství nebo například investovat do podmořských tunelů. Několik takovýchto tunelů již spojuje některé z ostrovů. Je zde také snaha o větší zapojení do mezinárodních vztahů, například usilováním o získání statusu pozorovatele v OSN a nezávislého členství v Severské radě (Kočí-Baar 2021: 197–198).

4 Vývoj stranického systému a postoje politických stran ke statutu území⁸

4.1 Grónsko

Na správě Grónska se po zrušení jeho koloniálního statusu v roce 1953 prakticky nic nezměnilo. Dánsko si nad ním stále udržovalo plnou politickou moc a grónská modernizace byla rovněž řízena z Kodaně. Tím, že se Grónsko stalo integrální součástí Dánska se výrazně zvýšil dánský vliv ve všech sférách. Jedním z velkých problémů byla sociální nerovnost, kdy lidé narození v Dánsku dostávali za stejnou práci vyšší mzdy než rodilí Grónané. Důsledkem těchto diskriminačních praktik, čelila dánská vláda v 60. letech 20. století kritice (Kočí-Baar 2021: 193). V tomto období se postupně začal formovat grónský nacionalismus. Zasloužili se o to vysokoškolsky vzdělaní Grónané studující na dánských vysokých školách, kteří viděli vývoj na ostrově z vnější perspektivy. Byli velmi nespokojeni s dánskou dominancí v grónské společnosti a diskriminační politikou namířenou proti místnímu obyvatelstvu. Hlavním předmětem protestů nespokojených grónských studentů bylo právě tzv. „kritérium narození“, tedy již zmíněné zvýhodňování rodilých Dánů žijících v Grónsku. V roce 1964, tak vznikla nacionalistická Inuitská strana, která usilovala o to, aby se na Grónany nahlíželo jako na odlišný národ s vlastní kulturou, tradicemi a jazykem (Ackrén 2019: 1). Ústřední programovou prioritou této strany bylo zajištění rovných mezd bez ohledu na místo narození. Strana varovala, že diferenciací mezi zaměstnanci v Grónsku formou nerovných platů je největší hrozbou pro pokračující vztahy s Dánskem, jelikož tak velmi rychle na řadu přijdou požadavky na nezávislost (Sørensen 2006: 130). Nakonec se Inuitská strana ukázala býti neúspěšnou, když dokázala za celou svou existenci získat pouze jediný mandát v krajské radě, a to v roce 1967. Brzy nato se strana rozpadla (Ackrén 2019: 1).

Nacionalistické hnutí v Grónsku zažívalo rozmach v průběhu 70. let 20. století a bylo založeno na tehdejších libertariánských myšlenkách. V těchto letech

---

⁸ Viz příloha č. 8.

došlo ke zformování tří politických stran, z nichž dvě požadovaly větší autonomii, konkrétně Pokroková strana (Siumut) a Inuitské společenství (Inuit Ataqatigiit) (Auchet 2011: 960). Pokroková strana byla založena v roce 1977. Snažila se prosazovat postupné rozšiřování pravomocí místních orgánů do té doby, dokud Grónsko nezíská nezávislost (Braňka 2018: 113). První program této sociálně-demokratické strany měl dva hlavní rozměry. Na jedné straně se jednalo o vztah s Dánskem a na druhé straně to byly vnitřní podmínky v Grónsku. Udržování dobrých vztahů s Dánskem mělo být vnímáno jako příležitost k vytvoření samosprávy v rámci Dánského království. Na vnitřní podmínky strana nahlížela socialistickým pohledem, kde byly hlavními body sounáležitost, sociální jistota a rovnost mezd (Ackrén 2019: 2). Pokroková strana bývá jejími odpůrci někdy označována jako populistická. Jde však o všelidovou stranu a mezi jejími jednotlivými křídly existují značné ideologické a strategické rozdíly. Strana má podporu prakticky po celém Grónsku, ale její největší voličské základny se nachází v menších městech a vesnicích (Zhang-Wei-Grydehøj 2021: 352–353).

Druhou politickou stranou a hlavním soupeřem Pokrokové strany ve volbách do konce 90. let, byla strana Solidarita (Atassut), jež vznikla roce 1978. Jednalo se o jakousi protiváhu autonomistických stran. Toto uskupení tvrdě usilovalo o udržení Grónska v Dánském království a dle něj bylo setrvání v unii s Dánskem tou nejlepší možnou cestou pro Grónsko (Ackrén 2019: 2). Solidarita podporovala svobodné podnikání a liberalizaci obchodu. Byla proti přílišné centralizaci a prosazovala větší pravomoci pro místní a regionální komunity. Tato strana se také snažila zachovat dědictví Inuitů v Grónsku. Dle ní, šlo kulturní hodnoty tradiční společnosti nejlépe ochraňovat posílením místních komunit a obecních rad. Samozřejmě, že zachování inuitské tradice bylo hlavním zájmem všech tří původních stran, nicméně Solidarita tuto politiku úzce spojovala s decentralizací a posilováním lokálních komunit, spíše než s regionálním centrem. Tento důraz na inuitskou tradici a kulturu, dělal ze Solidarity silně nacionalistickou stranu. Zároveň ale byla z původních tří politických stran tou nejvíce orientovanou na Dánsko. Ačkoli vytrvale podporovala samosprávné uspořádání z roku 1979,

důsledně tvrdila, že by samospráva měla být praktikována způsobem, který neohrozí úzké a intimní vztahy Grónska s Dánskem (Ørvik 1984: 945–946). Toto se však později začalo čím dál více měnit a strana již pevně netrvá na tom, aby Grónsko zůstalo součástí Dánského království (Zhang-Wei-Grydehøj 2021: 12).

Třetí politickou stranou, která vznikla v 70. letech následkem vzrůstajícího grónského nacionalismu, byla strana Inuitské společnosti. Cílem této socialistické strany bylo zajištění národního sebeurčení Gróňanů a jejich uznání jakožto odlišného národa (Ackrén 2019: 2). Požadovala ukončení veškerých formálních vztahů s Dánskem a navázání užších vazeb s obyvateli severní Kanady a Aljašky. V zájmu zajištění potřebných příjmů pro přechod k nezávislosti, usilovala o otevření grónského trhu zahraničním společnostem, zejména v těžebním sektoru (Braňka 2018: 114). V otázce těžby nerostných surovin však například ve volbách roku 2021 zastávala naopak odmítavé stanovisko. Stavěla se proti těžebnímu projektu Kvanefjeld, pro jeho negativní dopady na životní prostředí (iROZHLAS 2021).

V roce 1979 získalo Grónsko autonomii a vznikl grónský parlament – Inatsisartut, do kterého se první volby konaly 4. dubna téhož roku. Solidarita v nich obdržela 41,7 %, což znamenalo zisk 8 mandátů. Pokroková strana dosáhla výsledku 46,1 % hlasů a získala 13 z celkových 21 mandátů. Členové Pokrokové strany, tak zformovali vůbec první grónskou samosprávnou vládu (Sørensen 2006: 151). Tyto dvě politické strany spolu soupeřily o vítězství ve volbách během následujících 20 let⁹, ale Pokroková strana si vždy dokázala udržet svou pozici v čele vlády, a to jak díky velké voličské podpoře v malých městech a na venkově, tak díky tomu, že se svou ideologií řadila mezi strany politického středu, což jí dávalo možnost ke spolupráci se všemi ostatními stranami. Koncem 90. let se Inuitskému společenství podařilo zvýšit svou volební podporu, a vytlačit tak Solidaritu, která byla hlavním konkurentem Pokrokové strany (Grydehøj 2020a:

---

⁹ Viz příloha č. 9.

222). Konkrétně se jí podařilo zvýšit své volební zisky z 4,4 % (1979) na 22,1 % (1999) (Sørensen 2006: 164).

Dalším klíčovým aktérem se v roce 2002 stala strana Demokraté (Demokraatit), která se od jejího vzniku zařadila společně s Pokrokovou stranou a Inuitským společenstvím mezi tři největší politické strany (Zhang-Wei-Grydehøj 2021: 11). Založil ji bývalý člen Pokrokové strany, Per Berthelsen (Braňka 2018: 114). Jednalo se o liberální stranu usilující o co největší míru osobní svobody pro každého obyvatele. Dle ní, by všechny daně a cla měly být omezeny na minimum, aby měli obyvatelé a podniky svobodu nakládat se svými vlastními penězi, jak uznají za vhodné. Ačkoliv se Demokraté mírně přiklánějí ke grónské nezávislosti, tak se domnívají, že by politické úsilí mělo být zaměřeno primárně na minimalizaci sociálních problémů, zvyšování úrovně vzdělání a vytváření nejlepších možných podmínek pro podnikatelskou sféru (Zhang-Wei-Grydehøj 2021: 11). Právě otázka nezávislosti byla ústředním tématem voleb do grónského parlamentu v roce 2002. Téma převládlo tak silně, že žádná z významných politických stran myšlenku nezávislosti neodsoudila. Otázkou tehdy nebylo, zda usilovat o nezávislost, ale spíše kdy ji získat a za jakých podmínek. Přesto ani jedna ze stran nepodpořila myšlenku získat nezávislost během krátké doby. Předvolební kampaň se proto zaměřila na výzvy, jejichž naplnění bylo nezbytně nutné pro dosažení grónské ekonomické nezávislosti. Po splnění stanovených výzev se poté mělo pokračovat v dalším rozšiřování politické odpovědnosti. Konkrétními výzvami v této souvislosti byla například potřeba reformy školství, boj proti sociálním problémům, podpora grónského jazyka a zajištění dostatečného množství a úrovně služeb obyvatelům malých měst nebo vesnic rozmístěných po celém Grónsku (Braňka 2018: 114). Volby roku 2002 nakonec vyhrála Pokroková strana se ziskem 28,5 %. Následovalo Inuitské společenství s 25,3 % a Solidarita s 20,2 %. Nově vzniknuvším Demokratům se podařilo dosáhnout výsledku 15,9 % (Zhang-Wei-Grydehøj 2021: 8).

Červen roku 2009 byl ve znamení další důležité události v grónské historii. Výrazné vítězství v parlamentních volbách zaznamenalo Inuitské společenství

(43,7 % hlasů), které bylo největším podporovatelem nezávislosti. Dříve dominantní sociálně-demokratická Pokroková strana byla odsunuta do opozice, když ve volbách získala 26,5 % hlasů. Předseda Inuitského společenství, Kuupik Kleist, vytvořil koaliční vládu s liberální stranou Demokraté a konzervativním Sdružením kandidátů (Kattusseqatigiit), nejnovější stranou na politické scéně Grónska. Tento volební otřes byl z velké části způsoben sérií skandálů, se kterými se Pokroková strana v průběhu let potýkala. Její členové byli obviněni z nepotismu, zpronevěry finančních prostředků a plýtvání veřejnými penězi. Úspěch Inuitského společenství, tak nebyl primárně spojen s jeho důrazným prosazováním nezávislosti, ale spíše s občanskou touhou po změně a nespokojeností s počínáním dosavadní vládnoucí strany (Auchet 2011: 962–963; Braňka 2018: 114).

Politickým kampaním v letech 2013 a 2014 dominovalo především téma těžby nerostných surovin v Grónsku. Volby roku 2013 vyhrála Pokroková strana a Aleqa Hammondová byla jmenována první ženskou premiérkou Grónska. Dříve vládnoucí Inuitské společenství, které podporovalo větší otevřenost vůči zahraničním investicím, utrpělo těsnou porážku, ale na druhou stranu získalo většinu hlasů v hlavním městě, Nuuku. Tento výsledek měl jednoduché vysvětlení. Grónští rybáři a lovci se totiž cítili odstrčeni a ohroženi vizí rozvoje ostrova, která se netýkala jejich tradičních povolání. Obyvatelé hlavního města se zase cítili více přesvědčeni o výhodách otevření Grónska navenek, což již bylo vidět na rychlém rozvoji Nuuku. Někteří bývalí stoupenci Inuitského společenství přesunuli svou podporu na nově založenou Lidovou stranu (Partii Inuit). Ta byla velmi kritická vůči příliš velkorysým regulacím vzhledem k zahraničním investorům (Braňka 2018: 114–115).

O pouhých devatenáct měsíců později se v Grónsku konaly další parlamentní volby (v roce 2014) (Braňka 2018: 115). Premiérem a novým předsedou Pokrokové strany se stal Kim Kielsen, který funkce převzal od Aleqy Hammondové. Ta na post premiérky rezignovala po skandálu s veřejnými výdaji (Zhang-Wei-Grydehøj 2021: 11). Ve zprávách se začaly objevovat informace, že soukromé lety a ubytování pro premiérku a její rodinné příslušníky v ceně 106 363

dánských korun (cca 350 000 Kč), byly hrazeny ze státních prostředků. I přes tento obrovský skandál, volby znovu vyhrála Pokroková strana. Aby vytvořila stabilní parlamentní většinu, vstoupila do koalice se stranami Solidarita a Demokraté. Jejich politická dohoda nesla název Komunita – Bezpečnost – Rozvoj. Zajímavé je, že jediné, co tyto strany sdílely, byla jejich společná ambice zrušit zákaz těžby radioaktivních zdrojů v Grónsku. V předvečer voleb zajistil Kim Kielsen investorům, že se budou moci spolehnout na závazek Pokrokové strany, týkající se těžby zdrojů, a že se jeho strana bude snažit vytvořit bezpečné, stabilní a dlouhodobé investiční prostředí. Ve volbách roku 2014 byla větší pozornost věnována ekonomickým záležitostem než nezávislosti. Předmětem debaty byla diverzifikace grónského hospodářství, zvýšení výnosů z rybolovu nebo rozvoj cestovního ruchu. Svůj podíl na tom měl pád grónského HPD o 1,9 % a negativní predikce ohledně dalšího vývoje grónské ekonomiky (Braňka 2018: 115).

Koalice vytvořená v roce 2014 neměla dlouhého trvání. V říjnu roku 2016 došlo k výraznému transformování vlády a Pokroková strana se obrátila s žádostí o spolupráci na opozici. Vytvořila se velká koalice složená z Pokrokové strany, Inuitského společenství a strany s názvem Bod orientace (Partii Naleraq). Ve volbách v roce 2014 získaly tyto strany dohromady přes 79 % hlasů, což znamenalo 25 z 31 parlamentních křesel. Volební programy těchto stran byly celkem podobné. Hned první věta koaliční smlouvy těchto stran přímo deklarovala, že si Grónsko zvolilo „nezvratnou cestu k nezávislosti“ a tento proces vyžaduje jak politickou stabilitu, tak národní jednotu. Poprvé tak byla vláda pověřena formálním úkolem připravit proces získání nezávislosti (Braňka 2018: 116).

Důležité je také zmínit, jaký postoj vůči nezávislosti zastávali v těchto letech grónští občané. Průzkum provedený na konci roku 2016, založený na reprezentativním vzorku 708 dospělých obyvatel Grónska, zjistil jejich velkou touhu po politické nezávislosti: Na otázku, zda je pro ně případná nezávislost důležitá, odpovědělo 34 % respondentů, že je velmi důležitá a 25 % uvedlo, že je spíše důležitá. Oproti tomu 16 % lidí nepovažovalo nezávislost za příliš důležitou

a 8 % se vyjádřilo, že nezávislost není vůbec důležitá. 12 % obyvatel odpovědělo, že neví. To znamená, že relativně silná touha po nezávislosti byla přibližně 2krát vyšší než slabá, nebo žádná touha po nezávislosti (Grydehøj 2020a: 222–223). Zajímavé je, že zastánci nezávislosti převažovali ve všech věkových skupinách, ale podíl jedinců podporujících nezávislost rostl v korelaci s věkem respondentů. Ve věkové kategorii 60–69 let činila podpora nezávislosti 70 %. Nejmenší podíl zastánců nezávislosti byl zjištěn mezi mladými lidmi. Ve věkové skupině 18–29 let deklarovalo svou podporu nezávislosti 56 %, zatímco až 23 % nebylo rozhodnuto. Zde je však nutné poznamenat, že otázky položené v průzkumu nezmiňovaly možnou ztrátu dánských dotací v případě vyhlášení nezávislosti. Pro srovnání, byla obyvatelům Faerských ostrovů položena druhá otázka, což vedlo k tomu, že 48 % dotázaných odmítlo nezávislost, pokud by byla spojena se ztrátou dánských dotací (Braňka 2018: 117).

Volby roku 2018 vyhrála opět Pokroková strana se ziskem 27,2 % hlasů a 9 mandátů (Grydehøj 2020a: 222). Vytvořila vládní koalici složenou ze čtyř stran (Pokroková strana, Bod orientace, Solidarita a strana Potomci naší země – Nunatta Qitornai). Předseda strany Kim Kielsen před volbami zdůrazňoval nutnost zaměřit se na sociální problémy v Grónsku, aby mohlo pozvolna pokračovat grónské směřování za nezávislostí. Také usiloval o zvýšení grónské atraktivity pro zahraniční investory, hlavně v oblasti nerostného bohatství a cestovního ruchu (Škopek 2018). Uvnitř vládní koalice se však postupně začaly objevovat neshody týkající se například výstavby větších letišť, rybolovných práv a kontroverzního těžebního projektu, v rámci kterého by byl produkován uran jako vedlejší produkt. Zřejmě hlavním důvodem eventuálního rozpadu vlády však bylo to, že premiér Kielsen na konci roku 2020 neobhájil post předsedy své vlastní strany. Poté odmítl odstoupit z premiérské funkce, což způsobilo rozkol uvnitř strany a pochybnosti u koaličních partnerů. Tento zmatek nakonec přinutil Demokraty koalici opustit a ponechat ji bez parlamentní většiny. Premiér Kielsen, tak byl nakonec donucen vypsat nové volby (Lehtinen 2021). V těchto předčasných volbách, které se konaly 6. dubna 2021, zvítězilo dříve opoziční Inuitské společenství, když získalo 37 %

hlasů. Novým premiérem se stal předseda strany Múte Egede. Pokroková strana obdržela 29 % hlasů. Jedním z hlavních témat voleb byl již zmiňovaný těžební projekt s názvem Kvanefjeld, který Pokroková strana předběžně podpořila. Inuitské společenství naopak tento projekt důrazně odmítalo, z důvodu jeho očekávaných negativních dopadů na životní prostředí. Pro tento projekt již získala licenci společnost Greenland Minerals sídlící v Austrálii, jejíž hlavním podílníkem je čínská firma Chinese Shenghe Resources. Experti se domnívají, že lokalita Kvanefjeld, nacházející se na jihu ostrova, by mohla ukrývat největší naleziště kovů vzácných zemin mimo Čínu, odkud nyní pochází 90 % světové produkce. Tyto kovy se používají například při výrobě mobilních telefonů, baterií do automobilů nebo zbraní (iROZHLAS 2021).

4.2 Faerské ostrovy

Faerský nacionalismus, a tedy i kořeny stranického systému ostrovů jsou mnohem starší než samotná autonomie z roku 1948. Datují se již do 80. let 19. století, kdy došlo k založení Faerského národního hnutí. Toto hnutí zdůrazňovalo hlavně důležitost faerské historie, kultury a jazyka (Ackrén-Lindström 2012: 501). Předpokládá se, že vznik hnutí byl reakcí na dramatické změny, ke kterým v té době docházelo uvnitř faerské společnosti. Tradiční agrární společnost se rozpadala a začala se utvářet nová třída specializovaných rybářů.

Faerské národní hnutí představovalo počátky boje za politickou autonomii ostrovů. Dánská reakce na hnutí byla zpočátku spíše nepřátelská vzhledem k tomu, že Dánsko v té době čelilo rostoucím požadavkům Islandu ohledně nezávislosti a v roce 1864 rovněž přišlo o vévodství Šlesvicko-Holštýnsko, které připadlo Prusku (Ackrén 2006: 224). V průběhu 90. let 19. století se Faerské národní hnutí rozštěpilo na dvě uskupení – konzervativce a radikály. Konzervativní frakce hledala podporu u dánské vlády a jejích představitelů, zatímco ta radikální navazovala spojení s obdobnými politickými stranami v Dánsku. V tomto výchozím bodu se postupně začal formovat stranický systém Faerských ostrovů, který byl zprvu založen na střetu mezi autonomisty a unionisty (Ackrén-Lindström 2012: 501; Ackrén 2006: 224).

Na začátku 20. století vznikly dvě nejstarší faerské politické strany. Jednou z nich byla Unionistická strana (Sambandsflokkurin), podporující úzké vztahy s Dánskem a zachování stávajícího postavení Faerských ostrovů. Dle této strany si faerský parlament měl ponechat svou poradní funkci vzhledem k dánské administrativě. Druhým politickým uskupením se stala Strana samosprávy (Sjálvstýrisflokkurin), která naopak žádala pro Løgting větší pravomoci a zrovnoprávnění faerského jazyka s dánským (Červenka 2015: 63). Ideologii této strany bychom mohli označit jako nacionalisticko-populistickou (Brachtl 2010: 333). Zakladatelem Strany samosprávy byl básník a nacionalista Jóannes Patursson, který byl v roce 1901 poprvé zvolen poslancem do dánského parlamentu. V jeho díle Faerská politika z roku 1903 prezentoval své tehdy značně revoluční názory, které dnes patří již mezi splněné cíle, či programové priority zastánců osamostatnění. Dle Paturssona neměl na Faerských ostrovech vstoupit v platnost žádný zákon, který by Løgting neschválil. Rovněž žádal, aby se faerské finance dostaly plně pod kontrolu Løgtingu (Červenka 2015: 63). Na základě jeho snah přijala dánská vláda program ekonomického rozvoje Faerských ostrovů založený na přenesení značných fiskálních pravomocí, včetně přenesení odpovědnosti faerského parlamentu za správu daňového systému (Ackrén 2006: 224–225). Konflikt mezi zastánci setrvání v Dánském království a podporovateli plné nezávislosti je dodnes jednou ze základních štěpících linií tamní politiky (Červenka 2015: 63).

Volby roku 1906 dopadly lépe pro Unionistickou stranu, když v nich obdržela 62,4 % hlasů, zatímco Strana samosprávy získala 37,6 %. Volební výsledky obou stran se nicméně od roku 1910 postupně vyrovnávaly a v roce 1916 již obdržela více hlasů Strana samosprávy. Konec bipartismu a přechod k multipartismu nastal po volbách v roce 1928. Faerští odboráři založili v roce 1925 s pomocí dánských sociálních demokratů levicovou Stranu rovnosti (Javnaðarflokkurin). O tři roky později se strana dostala do parlamentu, když se k ní přidali někteří levicově smýšlející členové Strany samosprávy. To se jevilo jako paradox vzhledem k tomu, že Strana rovnosti podporovala zachování statu

quo ve vztahu k Dánsku. Strana postupně přetáhla voliče především unionistům, kterým se volební zisky propadly o více než 10 %. Strana rovnosti měla podporu přibližně od desetiny voličů (Brachtl 2010: 333). Jedním z důvodů posílení Strany rovnosti byla krize faerského rybářského průmyslu zapříčiněná kolapsem tradičních španělských a italských trhů se slanými rybami ve 30. letech 20. století. Na základě výsledné ekonomické krize muselo docházet ke snižování mezd a mnoho Faeřanů začalo být nespokojených – tudíž přecházeli ke Straně rovnosti (Ackrén 2006: 225). Její vzestup bychom mohli pozorovat zejména ve volbách v roce 1936, kdy se jí podařilo obdržet téměř čtvrtinu všech hlasů. K poklesu došlo u unionistů, a to z 50 na 33 %. Obdobný výsledek zaznamenala také Strana samosprávy. Do parlamentu se mimo jiné proboujvalo nové uskupení – konzervativní Strana obchodu (Vinnuflokkurin), která ve volbách dosáhla výsledku 8 %. Díky této straně a Straně rovnosti se do faerského stranického systému vneslo soupeření na pravolevé ose (Červenka 2015: 68; Brachtl 2010: 334).

V reakci na růst Strany rovnosti, došlo v roce 1940 k založení Lidové strany (Fólkaflökkurin), která vznikla sloučením Strany obchodu a pravicové frakce Strany samosprávy. Lidová strana dokázala přetáhnout většinu voličů Strany samosprávy a stala se druhou nejsilnější stranou (Brachtl 2010: 334). Prosazovala konzervativní sociální a ekonomický program založený hlavně na podpoře soukromých podnikatelů a rybářského průmyslu. Usilovala o to, aby faerská ekonomika maximálně využívala lokální zdroje, za účelem snížení finanční závislosti Faerských ostrovů na Dánsku. V roce 1932 vznikla nezávislá faerská banka Sjóvinnubankin, jako konkurence pro již fungující dánskou Føroya Banki. Tvrdilo se, že pouze faerská banka zajistí, aby byly faerské úspory udrženy na ostrovech pro investice do místní ekonomiky. Nová faerská banka se nakonec velice osvědčila a Lidová strana toto ve své argumentaci uváděla jako příklad, čeho lze dosáhnout nezávisle na Dánsku (Ackrén 2006: 225). Ve volbách roku 1940 získala tato strana čtvrtinu všech hlasů a její zisky rostly i v nadcházejících letech. O tři roky později zvítězila s více než 40% podporou a vítězství dosáhla i v letech

1945, 1946 a 1950. Největší ztráty zaznamenala hlavně Strana samosprávy, jež mezi lety 1936–1945 přišla o více než polovinu svých voličů. Ve stejném období zaznamenali unionisté propad ze třetiny na čtvrtinu získaných hlasů a Strana rovnosti dosahovala přibližně 20 % (Brachtl 2010: 334).

V roce 1948 se do politických bojů přidala Republikánská strana (Tjóðveldisflokkurin). Jednalo se o levicovou stranu prosazující nezávislost na Dánsku a vytvoření suverénní Faerské republiky. Zprvu bylo pro republikány obtížné dostat se mezi největší politická uskupení hlavně díky pozitivnímu vývoji faerské autonomie (Ackrén-Lindström 2012: 501). Do faerského parlamentu se strana probojovala poprvé v roce 1950, kdy získala přibližně 10 % hlasů. Čtyři roky nato, však již dosáhla výrazně lepšího výsledku, a sice necelých 24 %. Téměř totožný zisk poté obhájila v roce 1958. Republikánské straně se podařilo přitáhnout socialisticky smýšlející voliče, kteří před válkou podporovali Stranu samosprávy (Ackrén 2006: 227). Hlavní voličskou skupinou byli především rybáři požadující rozšíření a ochranu lovišť kolem ostrovů. Strana na základě toho odmítala vstup do Evropského hospodářského společenství, jelikož by Faerské ostrovy ztratily kontrolu nad rybolovnými oblastmi (Brachtl 2010: 335). Od založení Republikánské strany bylo období následujících 40 let na Faerských ostrovech relativně politicky stabilní (Ackrén 2006: 227).

Jak jsem již zmiňoval v kapitole zabývající se vývojem faerského statutu, tak se během 80. a začátkem 90. let dostal faerský rybářský průmysl do vážných ekonomických problémů, kdy došlo k vyčerpání místních zdrojů a poklesu cen rybiho masa ve světě (Ackrén-Lindström 2012: 501; Červenka 2015: 82). To mělo samozřejmě důsledky i pro další ekonomická odvětví, jako například bankovníctví. Krize měla hluboký dopad na celou faerskou společnost, což také vedlo ke změnám na politické scéně (Ackrén-Lindström 2012: 501). V rámci faerské politiky se do popředí znovu dostala konfliktní linie nezávislost versus unionismus (Ackrén 2006: 227). Veřejné mínění ohledně této otázky podléhalo celkem výrazným názorovým změnám. V průzkumu na Faerských ostrovech z roku 1998 se 43 % respondentů vyslovilo pro rozšířenou autonomii uvnitř

Dánského království a 27 % bylo pro úplné odtržení. 15 % podpořilo stávající systém samosprávy a 10 % si přálo užší vztahy s Dánskem. V podobném průzkumu o rok později se nicméně 50 % respondentů vyslovilo pro odtržení, 25 % pro rozšíření autonomie, 13 % pro stávající systém a pouze 3 % pro užší vztahy s Dánskem (Ackrén 2006: 227). Hlavním důvodem posílení separatistických tendencí na konci 90. let byla nespokojenost Faeřanů s dánskou pomocí při řešení ekonomické krize (Brachtl 2010: 339).

Po volbách v roce 1998 to vypadalo, že obyvatelé Faerských ostrovů učinili rozhodující krok směrem k nezávislosti. Vládu totiž sestavily tři strany požadující změnu statu quo (Ackrén 2006: 227). Jednalo se o Republikánskou stranu, Lidovou stranu a Stranu samosprávy. Faerská vláda po volbách formálně prohlásila, že bude usilovat o vytvoření suverénní Faerské republiky, a za tímto účelem zahájila jednání s Dánskem. Dánsku se tato myšlenka nelíbila a odmítlo uznat právo obyvatel Faerských ostrovů na sebeurčení. Faeřané se dokonce pokusili obrátit s žádostí o pomoc při vyjednávání také na OSN, ta jim však nevyhověla. Faerská vláda plánovala vyhlásit referendum o nezávislosti na květen roku 2001, ale nakonec se neuskutečnilo právě z důvodu neshod mezi vládními stranami a dánskou vládou (Ackrén-Lindström 2012: 502; Brachtl 2010: 339). Pokud by referendum dopadlo ve prospěch podporovatelů secese, tak měla být nezávislost vyhlášena nejpozději do roku 2012 (Červenka 2015: 84). Dánové však byli ochotni nezávislost akceptovat pouze za podmínky zrušení dotací Faerským ostrovům do čtyř let od referenda. Faeřané požadovali zachování dotací po dobu patnácti let, aby mohl být přechod k nezávislosti úspěšný (Hořejšová 2006: 14).

Po volbách roku 2004 vznikla vládní koalice mezi Unionistickou stranou, Lidovou stranou a Stranou rovnosti. Cílem této vlády již nebyla plná nezávislost, ale urovnání vztahů s Dánskem a navýšení vzájemné spolupráce. To mělo přispět k průběžnému posilování autonomie. Můžeme říci, že se to Faerským ostrovům do jisté míry podařilo například vyjednáváním zákona o zahraniční politice z roku 2005 (Ackrén 2006: 229). Nároky faerských politických stran se tedy ve srovnání s rokem 1998 snížily. Faerské vlády od roku 2004 se snažily spíše podporovat

udržitelnou ekonomiku a průběžné rozšiřování autonomie. Ani současná vláda se v tomto ohledu nijak neodlišuje, když nemluví o plné nezávislosti. Přesto se objevily snahy vyhlásit referendum o přijetí nové ústavy, která by definitivně potvrdovala, že moc nad Faerskými ostrovy je v rukou tamních obyvatel. Žádné referendum ale dosud neproběhlo (Kočí-Baar 2021: 197).

5 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo charakterizovat současný status Grónska a Faerských ostrovů a na základě jeho analýzy identifikovat hlavní ekonomické, politické a společenské faktory, které významně ovlivňují debatu o potenciálním přechodu k nezávislosti. Pro naplnění cíle bylo také nutné představit historický vývoj statutu obou celků.

V případě Grónska nelze pochybovat o tom, že zisk autonomního statusu byl obrovským politickým úspěchem. Ještě na začátku 50. let 20. století bychom totiž v kontextu Grónska mohli mluvit o nerozvinuté kolonii, nicméně po jeho začlenění do Dánského království, započal proces rozsáhlé modernizace. I přesto, však měli v tomto období veškeré rozhodovací pravomoci Dánové a naprosto zásadní byl rovněž jejich vliv ve všech sociálních sférách. Nespokojenost s dánskou dominancí později nastartovala rozmach grónských nacionalistických hnutí, ze kterých následně vzešly první grónské politické strany. Poměrně významný byl poté jejich podíl na zisku grónské autonomie. V té době nejsilnější politické uskupení – Pokroková strana se stala hlavním iniciátorem referenda o přijetí autonomního zákona na konci 70. let. Vznik grónského parlamentu a právo rozhodovat alespoň v některých oblastech, jako například zdravotnictví nebo školství, byly impulsem pro další posilování pravomocí. K tomu koneckonců došlo v roce 2009, kdy vstoupil v platnost další zákon o samosprávě. Zákon výrazně rozšiřoval pravomoci grónského parlamentu a obsahoval některá klíčová ustanovení s ohledem na budoucí statut ostrova. Zřejmě to nejpodstatnější poskytlo obyvatelům Grónska právo rozhodnout o nezávislosti ostrova. Můžeme tak říci, že Grónsko tímto zákonem dosáhlo velmi vysokého stupně samosprávy, kdy zbývá již pouze velmi málo oblastí, ve kterých mají Dánové hlavní slovo.

Faerské ostrovy svůj autonomní status získaly mnohem dříve než Grónsko. To samé platí i o vzniku faerského parlamentu, který má daleko starší tradici než jeho grónský protějšek. Faeřanům napomohlo v cestě za autonomií odloučení od Dánska během druhé světové války, kdy sílily nacionalistické tendence a snahy

dosáhnout nezávislosti. Faerská nezávislost byla ostatně předmětem referenda rok po konci druhé světové války. Navzdory tomu, že si většina obyvatel přála osamostatnění, Dánové referendum neuznali. Výsledek referenda byl však jasným impulsem pro postupné oslabování vazeb na Dánsko. Nakonec se Faeřané dočkali autonomie v roce 1948 po vyjednání dohody mezi vládami obou celků. Jak jsem již zmiňoval v předchozích kapitolách, tato autonomie byla později dále rozšiřována. I díky dříve získanému autonomnímu statusu, mohl faerský parlament na začátku 70. let rozhodnout o tom, že Faerské ostrovy nevstoupí spolu s Dánskem do Evropského hospodářského společenství. Grónsko v době vstupu Dánska do EHS autonomií stále nedisponovalo, a proto si o vystoupení museli obyvatelé rozhodnout v referendu. Na jeho základě poté Grónsko EHS definitivně opustilo roku 1985.

Nyní je potřeba zaměřit se na výchozí pozici obou dánských autonomních území v případě vyhlášení nezávislosti. Z předchozího odstavce vyplývá, že Faerským ostrovům značně napomáhá fakt, že autonomní status získaly přibližně o 30 let dříve než Grónsko. To jednoduše znamená, že měly daleko více času praktikovat samosprávu a připravovat se na eventuální osamostatnění. Tuto skutečnost podporuje i daleko delší existence faerského parlamentu. Celkově je však jasné, že oba autonomní celky směřují k volnějším propojení s Dánskem. Napovídá tomu vývoj politických trendů během několika minulých desetiletí. Dánská vláda mimo jiné dala jasně najevo, že přijme budoucí nezávislost obou území, ale pouze za určitých podmínek. Pro nezávislost se musí vyslovit většina obyvatel, což samozřejmě není takový problém. Hlavní překážkou je druhá dánská podmínka, a sice, že oba celky musí být připraveny nést finanční odpovědnost, kterou by suverenita obnášela. Kamenem úrazu na cestě ke státnosti Grónska a Faerských ostrovů je tak obava ze ztráty dánských dotací. Tento požadavek totiž stále nutí obě teritoria vyhlášení nezávislosti odkládat.

Faerským ostrovům se podařilo snížit závislost na dánských dotacích, díky lepšímu hospodaření s financemi ve veřejném sektoru. Grónsko se vydalo spíše opačným směrem. Rostoucí politické kompetence Grónska vedly ke zvýšeným

nákladům hrazeným stále zvyšujícími se dotacemi. V Grónsku byla proto touha po nezávislosti podporována vysokými očekáváními možných příjmů z ropy podél pobřeží a dalších cenných nerostů, které se pravděpodobně budou nacházet pod rozlehlou ledovou čepicí ostrova (Ackrén-Lindström 2012: 506). Tyto plány byly ale překaženy v červenci roku 2021, jelikož grónská vláda vedená stranou Inuitské společnosti těžbu fosilních paliv zakázala. Strana se rozhodla ukončit udělování licencí pro těžbu ropy a zemního plynu. Učinila tak na základě obav z možného znečištění životního prostředí. Jednalo se o klíčové rozhodnutí, protože právě těžba těchto nerostných surovin měla Grónsku pomoci zbavit se závislosti na dotacích z Dánska a umožnit přechod k suverenitě. Tímto krokem, si tak Grónsko cestu za nezávislostí velmi zkomplikovalo.

Co se týká postoje grónských politických stran v této otázce, tak si téměř všechny přejí nezávislost, ale ne okamžitou. Nejdříve je nutné se zaměřit na zvýšení životní úrovně, zlepšení úrovně školství, zdravotnictví a na celkovou diverzifikaci ekonomiky. V tomto ohledu tedy nemůžeme v dohledných letech očekávat grónskou nezávislost. V případě Grónska navíc hrozí možnost, že by docházelo k jeho vykořisťování jinými státy. Jedním z hlavních aktérů v tomto regionu je Čína, která má velký zájem o grónské přírodní zdroje. Zde tedy hrozí, že i v případě vyhlášení nezávislosti by se Grónsko pouze stalo finančně závislé na jiném státu. Grónští obyvatelé, ale ve velké míře nezávislost požadují. To je dáno grónskou historií a etnickými kořeny obyvatel. Grónané do jisté míry cítí vůči Dánům určitou křivdu, a to za jejich působení v Grónsku zejména v dobách jeho koloniálního statusu, ale také v dobách, kdy již bylo vnitřní součástí Dánského království. Dánové potlačovali vliv inuitského obyvatelstva ve všech sférách, což později napomohlo k vzednutí nacionalismu. Většina grónských politických stran a obyvatel si tak nezávislost přeje, avšak její proveditelnost je obtížná, díky nerozvinuté ekonomice Grónska.

Faerské ostrovy se nachází ve výhodnější pozici, pokud bychom měli hovořit o podmínkách pro vyhlášení nezávislosti. Ekonomicky jsou na tom Faerské ostrovy daleko lépe než Grónsko. To potvrzuje i fakt, že Dánsko poskytuje

Faerským ostrovům mnohem menší finanční částku v rámci dotací. Tyto dotace rovněž činí mnohem menší část faerského HDP, než je tomu v případě Grónska. I přesto je stále faerská ekonomika velmi závislá na rybolovu a exportu rybích produktů. Kromě toho, faerské politické strany neprosazují nezávislost tak silně, jako ty grónské. Téma nezávislosti navíc v posledních letech v podstatě zmizelo z diskursu faerské politiky. Faeřané se spíše snaží diverzifikovat svou ekonomiku a zaměřit se například na těžbu nerostných surovin. Obyvatelé ostrovů navíc mají k Dánům kulturně blíže, a proto tolik netouží po osamostatnění.

Zde je tedy vhodné konstatovat, že v případě Grónska existují uvnitř politického a společenského diskursu poměrně silné touhy po secesi, nicméně stav grónské ekonomiky ji neumožňuje. Faerské ostrovy mají paradoxně opačný problém, kdy navzdory dobře se vyvíjející ekonomické situaci, není idea nezávislosti dostatečně silným tématem, a to ani na politické scéně, ani uvnitř společnosti. Určitě však bude zajímavé sledovat vývoj statutu obou dánských autonomních území v nadcházejících letech.

6 Seznam použité literatury

Ackrén, Maria – Lindström, Bjarne (2012). Autonomy development, irredentism and secessionism in a Nordic context. *Commonwealth & Comparative Politics* 50 (4), s. 494–511.

Ackrén, Maria (2006). The Faroe Islands: Options for Independence. *Island Studies Journal* 1 (2), s. 223–238.

Ackrén, Maria (2019). Referendums in Greenland – From Home Rule to Self Government. *Fédéralisme Régionalisme* 19 (1), s. 1–11.

Adler-Nissen, Rebecca (2014). The Faroe Islands: Independence dreams, globalist separatism and the Europeanization of postcolonial home rule. *Cooperation and Conflict* 49 (1), s. 55–79.

Archer, Clive (2003). Greenland, US Bases and Missile Defence: New Two-Level Negotiations? *Cooperation and Conflict* 38 (2), s. 125–147.

Ašenbryl, David (2008). Grónsko, zelená země. *Český rozhlas*. 31. 12. 2008 (<https://plus.rozhlas.cz/gronsko-zelena-zeme-6632220>, 23. 1. 2022).

Auchet, Marc (2011). Greenland at the crossroads: What strategy for the Arctic? *International Journal* 66 (4), s. 957–970.

Brachtl, Václav (2010). Vývoj a proměny stranického systému na Faerských ostrovech. *Středoevropské politické studie* 12 (4), s. 332–348.

Brańka, Tomasz (2018). Greenland – From Autonomy to (In)Dependence. *Przegląd Strategiczny* 11 (11), s. 107–128.

Britannica (2021). *Faroe Islands* (<https://www.britannica.com/place/Faroe-Islands-Atlantic-Ocean>, 25. 1. 2022).

Buttler, Morten (2021). Greenland Bans All Future Oil Exploration Citing Climate Concerns. *TIME*. 16. 7. 2021 (<https://time.com/6080933/greenland-bans-oil-exploration/>, 15. 2. 2022).

Červenka, Juraj (2015). *Faerské ostrovy* (Praha: Libri).

Dams, Ties – Schaik, Louise – Stoetman, Adája (2020). Presence before power: China's Arctic strategy in Iceland and Greenland. *Clingendael Institute*. 1. 6. 2020 (<https://www.clingendael.org/sites/default/files/2020-06/presence-before-power.pdf>, 14. 2. 2022), s. 29–37.

Eidemiller, Konstantin – Geht, Anton – Nikulina, Anni – Kudriavtceva, Regina-Elizaveta (2021). The Political Status of Greenland in the 21st Century: The Path from the Colony of the Kingdom of Denmark to the Possible 51st State of the USA. In: Bolgov, Radomir – Atnashev, Vadim – Gladkiy, Yury – Leete, Art – Tsyb, Alexey – Pogodin, Sergey eds., *Proceedings of Topical Issues in International Political Geography* (Cham: Springer), s. 119–132.

Emmerson, Charles (2010). *The Future History of the Arctic* (New York: PublicAffairs).

Farzan, Antonia (2019). Trump reportedly wants to buy Greenland. So did the Truman administration. *The Washington Post*. 16. 8. 2019 (<https://www.washingtonpost.com/nation/2019/08/16/trump-greenland-purchase-harry-truman-denmark/>, 5. 2. 2022).

Gad, Ulrik (2014). Greenland: A post-Danish sovereign nation state in the making. *Cooperation and Conflict* 49 (1), s. 98–118.

Göcke, Katja (2009). The 2008 Referendum on Greenland's Autonomy and What It Means for Greenland's Future. *Heidelberg Journal of International Law* 69 (1), s. 103–121.

Grydehøj, Adam (2020a). Government, Policies, and Priorities in Kalaallit Nunaat (Greenland): Roads to Independence. In: Coates, Ken – Holroyd, Carin eds., *The Palgrave Handbook of Arctic Policy and Politics* (Cham: Palgrave Macmillan), s. 217–231.

Grydehøj, Adam (2020b). Unravelling economic dependence and independence in relation to island sovereignty: The case of Kalaallit Nunaat (Greenland). *Island Studies Journal* 15 (1), s. 89–112.

Gulløv, Hans (1979). Home Rule in Greenland. *Études/Inuit/Studies* 3 (1), s. 131–142.

Hovgaard, Gestur – Ackrén, Maria (2017). Autonomy in Denmark: Greenland and the Faroe Islands. In: Muro, Diego – Woertz, Eckart eds., *Secession and Countersecession. An International Relations Perspective* (Barcelona: Barcelona Centre for International Affairs), s. 69–76.

Humpálová, Jolana (2019). Grónsko není na prodej, řekla dánská premiérka. Trump na oplátku zrušil návštěvu Kodaně. *Seznam Zprávy*. 21. 8. 2019 (<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/gronsko-neni-na-prodej-rekla-danska-premierka-trump-na-oplatku-zrusil-navstevu-kodane-77671>, 5. 2. 2022).

Husseini, Talal (2019). Thule Air Base: inside the US's northernmost military base in Greenland. *Airforce Technology*. 5. 6. 2019 (<https://www.airforce-technology.com/features/thule-military-base-in-greenland/>, 1. 2. 2022).

iDNES.cz (2019). USA mají o Grónsko zájem už 150 let. Prvně ho chtěly, když kupovaly Aljašku (https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/co-chtely-spojene-staty-koupit-krome-gronska.A190820_105609_zahranicni_kha, 5. 2. 2022).

iROZHLAS (2019). Proč chce Trump koupit Grónsko? Kvůli ropě, své pověsti i obchodní válce s Čínou (https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/donald-trump-gronsko-dansko-nakup-proc-duvody-ropa-plyn-vzacne-kovy-cina_1908221820_jgr, 5. 2. 2022).

iROZHLAS (2021). Grónské předčasné volby vyhrálo opoziční Inuitské společenství. Stojí proti plánům na rozsáhlou těžbu (https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/gronsko-predcasne-volby-vyhra-inuitske-spolecenstvi-tezba_2104071239_tzr, 29. 3. 2022).

Kelemen, Michele (2021). Blinken Confirms The U.S. Is Not Buying Greenland. *npr*. 22. 5. 2022 (<https://www.npr.org/2021/05/22/999418480/blinken-confirms-u-s-not-buying-greenland-in-arctic-visit>, 5. 2. 2022).

- Kočí, Adam – Baar, Vladimír (2021). Greenland and the Faroe Islands: Denmark's autonomous territories from postcolonial perspectives. *Norsk Geografisk Tidsskrift* 75 (4), s. 189–202.
- Kuokkanen, Rauna (2017). 'To See What State We Are In': First Years of the Greenland Self-Government Act and the Pursuit of Inuit Sovereignty. *Ethnopolitics* 16 (2), s. 179–195).
- Lehtinen, Julius (2021). Greenland Parliamentary Elections: Independence on the Horizon. *Europe Elects*. 5. 4. 2021 (<https://europeelects.eu/2021/04/05/greenland-parliamentary-elections-independence-on-the-horizon/>, 29. 3. 2022).
- McDonald, Jordan (2019). Here's why Trump wants to buy Greenland. *CNBC*. 21. 8. 2019 (<https://www.cnbc.com/2019/08/21/heres-why-trump-wants-to-buy-greenland.html>, 5. 2. 2022).
- Morrison, Charles – Nuttall, Mark (2019). New U.S. Policies toward Greenland. *East-West Center*. 27. 9. 2019 (<https://scholarspace.manoa.hawaii.edu/bitstream/10125/64721/1/20190927-New%20US%20policies%20toward%20Greenland.pdf>, 5. 2. 2022).
- Neuman, Scott (2019). No Joke: Trump Really Does Want To Buy Greenland. *npr*. 19. 8. 2019 (<https://www.npr.org/2019/08/19/752274659/no-joke-trump-really-does-want-to-buy-greenland>, 5. 2. 2022).
- Nordic Council (2012). *The Nordic Council – our council* (<http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:701349/FULLTEXT01.pdf>, 18. 4. 2022), s. 1–24.
- Olafsson, Árni (1982). International Status of the Faroe Islands. *Acta Scandinavica juris gentium* 51 (1), s. 29–38.
- Ørvik, Nils (1984). Greenland: The Politics of a New Northern Nation. *International Journal* 39 (4), s. 932–961.
- Perrigo, Billy (2019). President Trump Reportedly Wants to Buy Greenland. *TIME* Reported Similar Plans in 1947. *TIME*. 16. 8. 2019 (<https://time.com/5653894/trump-greenland-history/>, 5. 2. 2022).

Petersen, Nikolaj (2011). Greenland in the U.S. Polar Strategy. *Journal of Cold War Studies* 13 (2), s. 90–115.

Rasmussen, Rasmus (2021). Greenland. *Britannica*. 30. 9. 2021 (<https://www.britannica.com/place/Greenland>, 24. 1. 2022).

Sniegoň, Tomáš (2009). Hořká příchut' americké základny v grónské Thule. *Český rozhlas*. 10. 10. 2009 (<https://radiozurnal.rozhlas.cz/horka-prichut-americke-zakladny-v-gronske-thule-6270440>, 4. 4. 2022).

Søren, Rud (2014). Governance and Tradition in Nineteenth-century Greenland. *International Journal of Postcolonial Studies* 16 (4), s. 551–571.

Sørensen, Axel (2006). *Denmark-Greenland in the twentieth Century* (Copenhagen: Museum Tusulanum Press).

Škopek, Pavel (2018). Grónsko zvolilo kontinuitu. Volby vyhrály vládní strany. *deník.cz*. 25. 4. 2018 (https://www.denik.cz/ze_sveta/gronsko-zvolilo-kontinuitu-volby-vyhraly-vladni-strany-20180425.html, 29. 3. 2022).

Taagholt, Jørgen – Hansen, Jens (2001). *Greenland: Security Perspectives*. (Fairbanks: Arctic Research Consortium of the United States).

The Government of the Faroe Islands (nedatováno a). *Home Rule Act of the Faroe Islands* (<https://www.government.fo/en/the-government/the-home-rule-act/>, 15. 2. 2022).

The Government of the Faroe Islands (nedatováno b). *The Constitutional Status of the Faroe Islands* (<https://www.government.fo/en/foreign-relations/constitutional-status/>, 22. 2. 2022).

Touron, Samuel (2021). 23rd february 1982: the day Greenland left the European Union. *The New Federalist*. 23. 6. 2021 (<https://www.thenewfederalist.eu/23rd-february-1982-the-day-greenland-left-the-european-union?lang=fr>, 29. 3. 2022).

Weigert, Hans (1944). Iceland, Greenland and the United States. *Foreign Affairs* 23 (1), s. 112–122.

Zhang, Yi – Wei, Xinyuan – Grydehøj, Adam (2021). Electoral politics, party performance, and governance in Greenland: Parties, personalities, and cleavages in an autonomous subnational island jurisdiction. *Island Studies Journal* 16 (1), s. 343–372.

7 Resumé

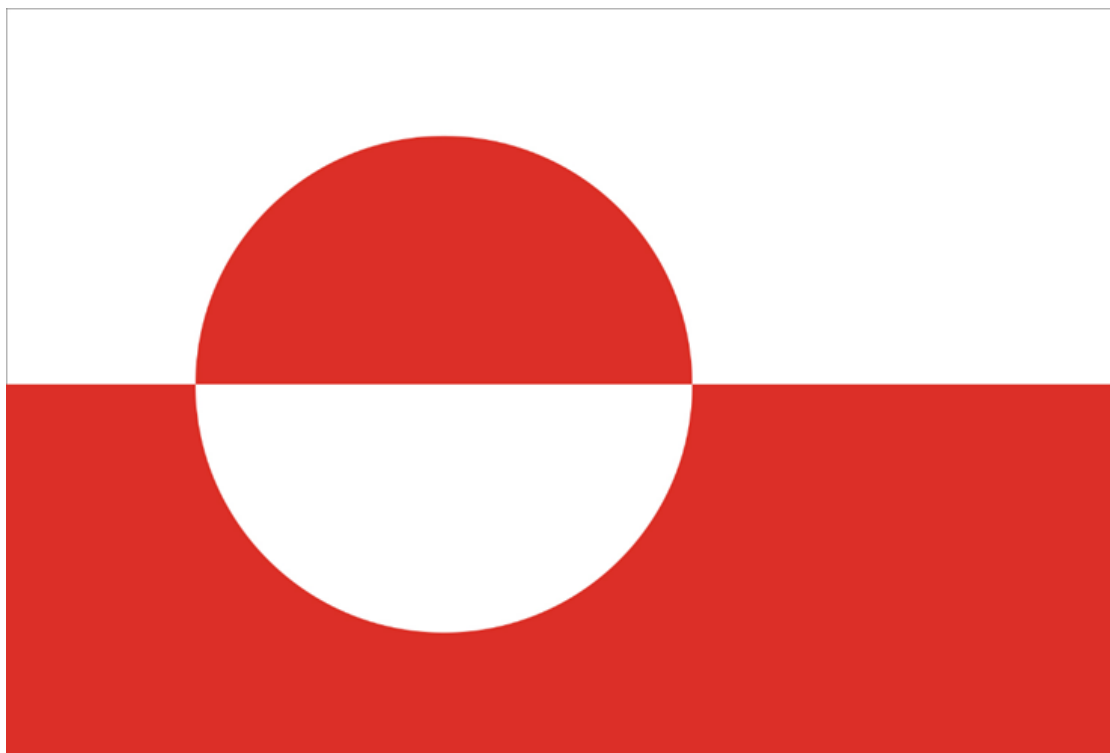
The aim of this bachelor's thesis was to characterize the political status of Greenland and the Faroe Islands and based on its analysis, to identify the main economic, political, and social factors that influence the debate on the potential transition to independence. The first chapter dealt with the historical development of the statute of both territories. It also described the US activities in Greenland during World War II, as well as the American earlier interest in purchasing Greenland. The next chapter has already been devoted to the current state of autonomy and to the debate on a possible transition to independence. The final chapter discussed the development of the party system of both units and the attitudes of the relevant political parties on the issue of strengthening autonomy.

Both territories gained their autonomy during the 20th century. In the following years, this autonomy was expanded. Both Greenland and the Faroe Islands have their own parliament and have been given decision-making powers in many areas, such as health, education, etc. There is a constant debate as to whether these territories should become independent in the future. The main obstacle preventing Greenland and the Faroe Islands from declaring independence is the economic situation of both territories and the fear of losing Danish subsidies. They do not have a sufficiently diversified economy and their main source of income is mainly fishing. For this reason, the idea of independence has been rather unrealistic in recent years.

8 Seznam příloh

Příloha č. 1: Vlajka Grónska.....	59
Příloha č. 2: Geografická poloha Grónska.....	60
Příloha č. 3: Geografická poloha Faerských ostrovů.....	61
Příloha č. 4: První zasedání provinční rady jižního Grónska v roce 1911.....	62
Příloha č. 5: Mapa znázorňující umístění amerických základen v Grónsku během druhé světové války.....	63
Příloha č. 6: Britský voják s faerskými dětmi v hlavním městě Tórshavnu během druhé světové války.....	64
Příloha č. 7: Vlajka Faerských ostrovů.....	65
Příloha č. 8: Ideologické ukotvení politických stran Grónska.....	66
Příloha č. 9: Volební výsledky do grónského parlamentu v průběhu let.....	67

Příloha č. 1: Vlajka Grónska¹⁰

---

¹⁰ **Zdroj:** Britannica (<https://www.britannica.com/place/Greenland#/media/1/245261/69354>, 10. 4. 2022).

Příloha č. 2: Geografická poloha Grónska¹¹

¹¹ **Zdroj:** Britannica (<https://www.britannica.com/place/Greenland#/media/1/245261/214032>, 10. 4. 2022).

Příloha č. 3: Geografická poloha Faerských ostrovů¹²

¹² **Zdroj:** Britannica (<https://www.britannica.com/place/Faroe-Islands-Atlantic-Ocean/images-videos#/media/1/202070/213947>, 10. 4. 2022).

Příloha č. 4: První zasedání provinční rady jižního Grónska v roce 1911¹³

---

¹³ **Zdroj:** (Sørensen 2006: 30).

Příloha č. 5: Mapa znázorňující umístění amerických základen v Grónsku během druhé světové války¹⁴

THE SECOND WORLD WAR

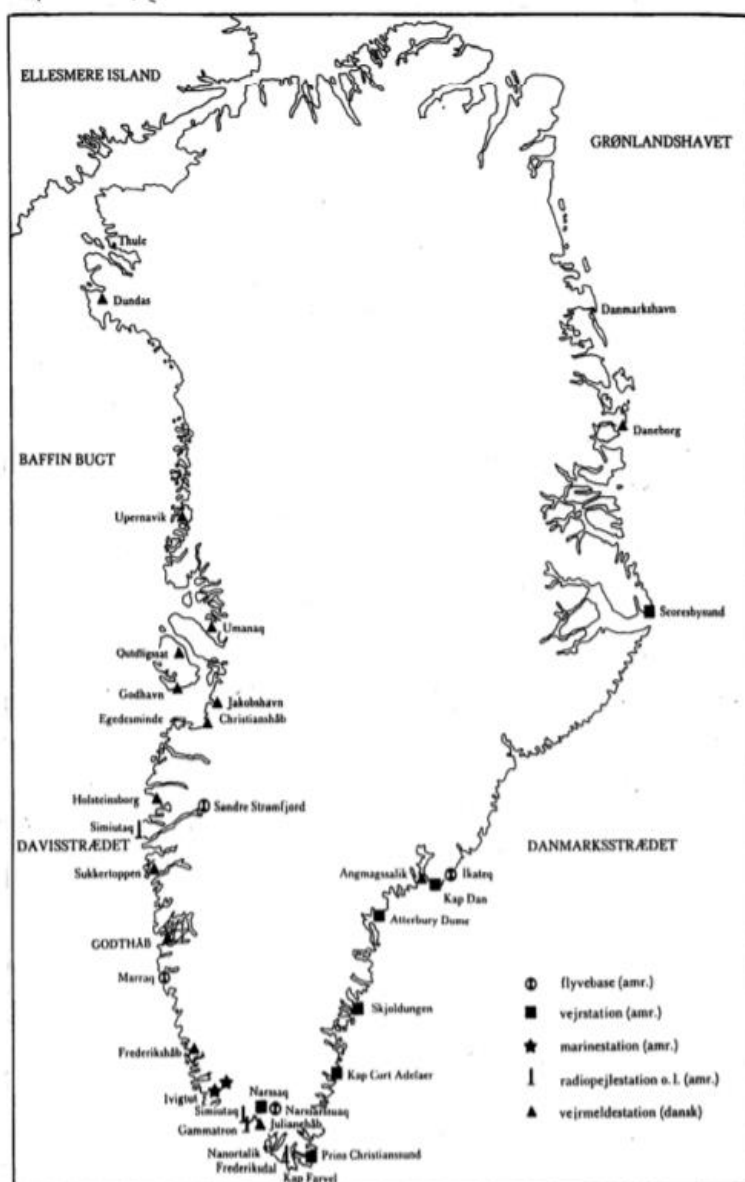

Diagram 7. War Time Bases in Greenland. Legend: Flyvebase (amr.) = American air base; Vejrstation (amr.) = American weather station; Marinestation (amr.) = American naval base; Radiopejlestation o.l. (amr.) = American direction finder station; Vejrmeldestation (dansk) = Danish weather reporting station (Kjær Sørensen 1983: 96).

¹⁴ Zdroj: (Sørensen 2006: 66).

Příloha č. 6: Britský voják s faerskými dětmi v hlavním městě Tórshavnu během druhé světové války¹⁵

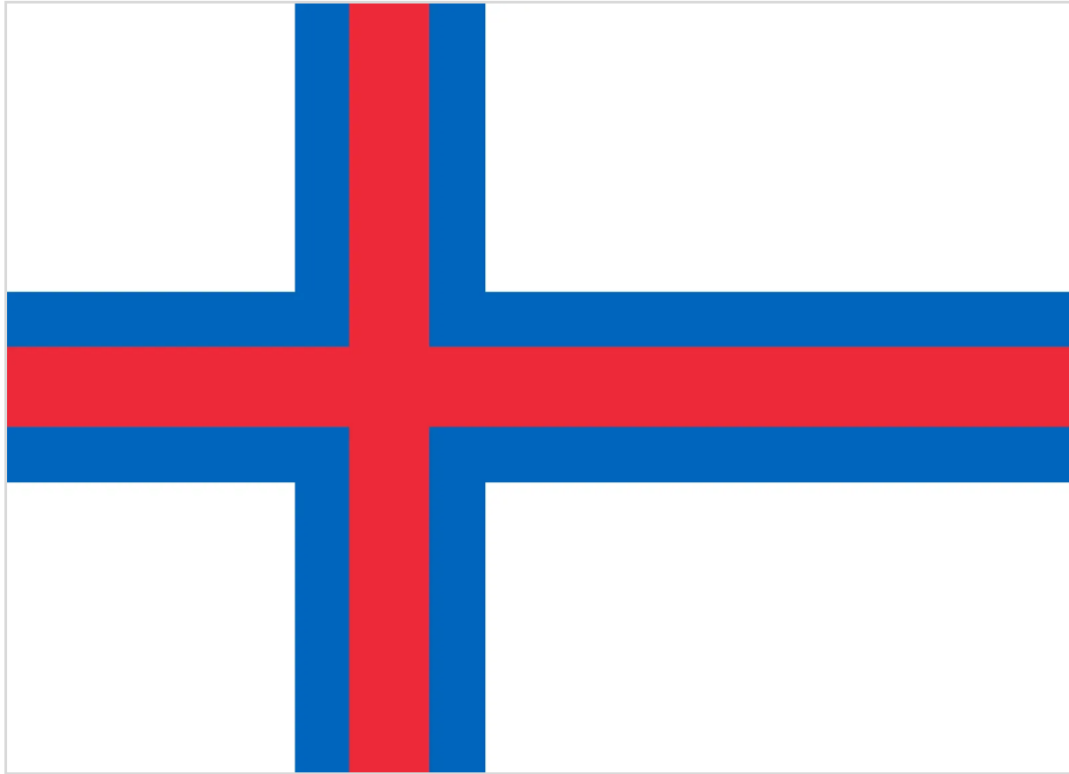

---

¹⁵ **Zdroj:** Wikimedia Commons (https://media.iwm.org.uk/ciim5/38/800/large_000000.jpg, 1. 4. 2022).

Příloha č. 7: Vlajka Faerských ostrovů¹⁶

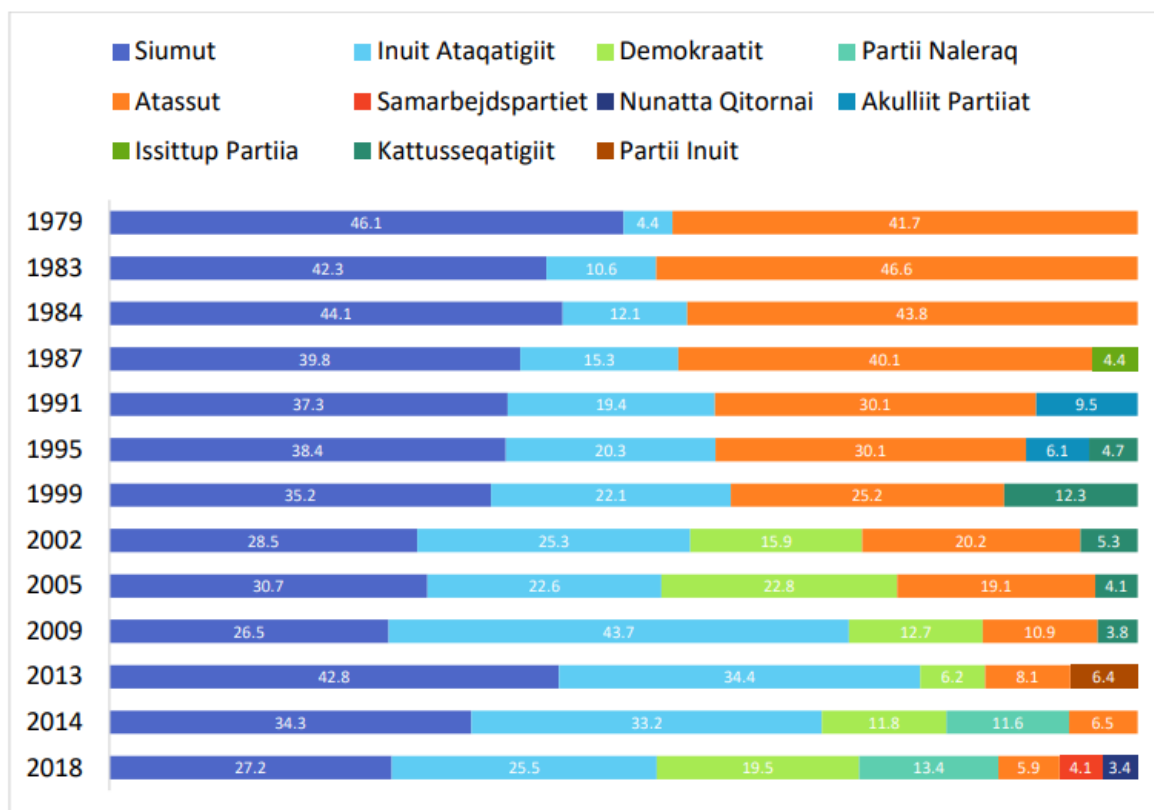
¹⁶ **Zdroj:** Britannica (<https://www.britannica.com/place/Faroe-Islands-Atlantic-Ocean#/media/1/202070/214028>, 10. 4. 2022).

Příloha č. 8: Ideologické ukotvení politických stran Grónska¹⁷

¹⁷ **Zdroj:** (Braňka 2018: 116).

Příloha č. 9: Volební výsledky do grónského parlamentu v průběhu let¹⁸

¹⁸ **Zdroj:** (Zhang-Wei-Grydehøj 2021: 8).